

EKONOMIKAS UN KULTŪRAS AUGSTSKOLA

Studiju programma “Grāmatvedība un audits”

Anna Biļicka

**AIZDEVUMU VEIDI UN TO UZSKAITE
KOMERCBANKĀS**

Bakalaura darbs

Darba zinātniskā vadītāja

viesdocētāja, Dr. oec. Aina Joppe

Rīga 2019

Noslēguma darba novērtējuma lapa

Bakalaura darbs “Aizdevumu veidi un to uzskaitē komercbankās”

(turpmāk teksta – Darbs) ir izstrādāts Ekonomikas un kultūras augstskolas studiju programmā “Grāmatvedība un audits”.

Es, Anna Biļicka, kā Darba vienīgais autors, atļauju / neatļauju Ekonomikas un kultūras augstskolai publiskot savu Darbu pilnā apjomā (ieskaitot arī pilna Darba komplektācijā ietilpstošus Darba failus)

.....
(paraksts, datums)

Darba zinātniskais vadītājs:
(vārds, uzvārds)

.....
(paraksts, datums)

Darba normkontrolieris:
(vārds, uzvārds)

.....
(paraksts, datums)

Darba recenzents:
(vārds, uzvārds)

.....
(paraksts, datums)

Darbs ir ieteikts aizstāvēšanai Valsts pārbaudījuma komisijā.

Studiju programmas “Grāmatvedība un audits” direktors Staņislavs Keišs
..... darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījuma komisijas 20... gada
..... sēdē un novērtēts ar atzīmi ()

Valsts noslēguma komisijas priekšsēdētājs
(vārds, uzvārds)

.....
(paraksts, datums)

ANOTĀCIJA

Anna Biļicka. Bakalaura darbs. Aizdevumu veidi un to uzskaitē komercbankās. - Rīga: Ekonomikas un kultūras augstskola, 2019.

Bakalaura darba apjoms ir 68 lappuses. Bakalaura darbs sastāv no Ievada, Analītiskā apskata daļas, Situācijas izpētes daļas, Pētījuma rezultātu daļas, Secinājumu un priekšlikumu daļas un Izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksta. Darbs satur 8 tabulas, 14 attēlus, 30 izmantotās literatūras un informācijas avotus.

Pētījuma aktualitāte: Aizdevumu izsniegšanas process sevī ietver kompleksu darbību kopumu, kas ir savstarpēji saistīti un vienlīdz nozīmīgi procesi. Aizdevuma izsniegšanas procesā ir jāievēro noteikta normatīvā bāze, kas reglamentē aizdevumu izsniegšanas, uzskaites un klasifikācijas kārtību. Aizdevumu uzskaitē nodrošina aizņemto darījumu klasifikāciju un precīzu informācijas attēlošanu banku iekšējās sistēmās.

Pētījuma mērķis: Izpētīt aizdevumu veidus un uzskaites īpatnības banku nozares uzņēmumos.

Pētījuma metodes: Darba sagatavošanas procesā tika pielietotas datu vākšanas un apstrādes metodes. Datu vākšanas metodes – dokumentu analīze, sekundāro datu analīze. Datu apstrādes metodes – finanšu analīze, grafiskā analīze, kontentanalīze.

Darba autore veic teorētisku apskatu par aizdevumu būtību un to uzskaiti komercbankās, to normatīvā bāze. Darbā tiek analizēts pētāmā uzņēmuma kredītportfelis, kā arī vadošo komercbanku statistiskā analīze izsniegto aizdevumu kontekstā. Darba nobeigumā ir apkopoti secinājumi un izvirzīti priekšlikumi par darbā pētāmās tēmas aktualitāti.

Atslēgas vārdi: aizdevumi, aizdevumu uzskaitē, komercbankas

АНОТАЦИЯ

Анна Билицка. Бакалаврская работа. Виды кредитов и их учет в коммерческих банках. - Рига: Высшая школа экономики и культуры, 2019.

Объем работы составляет 68 страниц. Бакалаврская работа состоит из Введения, раздела Аналитического обзора, раздела Результаты исследования, раздела Выводов и предложений и Списка использованной литературы. Работа содержит 8 таблицы, 14 рисунков, 30 источников использованной литературы.

Актуальность исследования: Процесс кредитования включает в себя набор сложных операций, которые взаимосвязаны и одинаково важные процессы. В процессе выдачи кредита должна соблюдаться определенная нормативная база, регулирующая процедуры выдачи, учета и классификации кредитов. Кредитный учет обеспечивает классификацию заемных операций и точное отображение информации в банковских системах.

Цель исследования: Изучить виды кредитов и особенности бухгалтерского учета в банковской сфере.

Методы исследования: Методы сбора и обработки данных использовались в процессе подготовки работы. Методы сбора данных - анализ документов, анализ вторичных данных. Методы обработки данных - финансовый анализ, графический анализ, контент-анализ.

Автором работы проводит теоретический обзор сущности кредитов и их учета в коммерческих банках, их нормативной базы. В работе анализируется кредитный портфель исследуемой компании, а также проводится статический анализ ведущих коммерческих банков в контексте предоставленных кредитов.

Ключевые слова: кредиты, учет кредитов, коммерческие банки

ANNOTATION

Anna Bilicka. Bachelor Thesis. Types of loans and loan record - keeping in the banks. – Riga: University of Economics and Culture, bachelor program “Accounting and audit”, 2019.

The Bachelor Thesis is written in Latvian. The volume of the Thesis is 68 pages. The Thesis consists of Introduction, Analytical literature review, Results, Conclusions and recommendations, and Bibliography. It comprises 8 tables, and 14 figures. Bibliography consists of 30 information resources.

Research relevance: The loan process involves a set of complex operations that are interrelated and equally important processes. In the process of issuing a loan, a certain regulatory framework governing the procedures for issuing, accounting and classifying loans must be observed. Loan accounting ensures the classification of borrowed transactions and the accurate display of information in the banking systems

Research goal: Explore the types of loans and accounting features in the banking industry.

Research methods: Data collection and processing methods were used in the process of preparing the work. Data collection methods - document analysis, analysis of secondary data. Data processing methods - financial analysis, graphical analysis, content analysis.

The author carries out a theoretical review of the nature of loans and their accounting with commercial banks, their normative basis. The paper analyzes the loan portfolio of the investigated company as well as static analysis of leading commercial banks in the context of loans granted. The paper summarizes the conclusions and proposes the topicality of the subject under study.

Keywords: loans, loans accounting, loans record, commercial banks

SATURS

IEVADS	7
1. ANALĪTISKAIS APSKATS.....	10
1.1. Aizdevumu būtība no teorētiskā aspekta	10
1.2. Aizdevumu veidi un to uzskaites kārtība banku nozarē	15
1.3. Aizdevumu un to uzskaites procesa normatīvā bāze	27
2. SITUĀCIJAS IZPĒTE.....	29
2.1. Aizdevumu veidi un to uzskaites īpatnības AS “Rietumu Banka”	29
2.2. Aizdevumu statistiskie rādītāji Latvijas komercbankās	40
3. PĒTĪJUMA REZULTĀTI.....	47
3.1. Kredītiestādes kreditēšanas stabilitātes nodrošināšana.....	47
3.2. Reputācijas risks banku nozarē.....	52
3.3. Kredītriska novērtēšanas pilnveidošana	54
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI.....	63
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS	66

IEVADS

Banka ir kredītiestāde, kas ir specializēts uzņēmējdarbības veids, kuru pamatfunkcija finanšu pakalpojumu sniegšana fiziskām un juridiskām personām. Finanšu pakalpojumos ietilpst brīvo naudas līdzekļu piesaistīšana, tādā veidā veidojot naudas kapitālu. Maksājumu pieņemšana un nosūtīšana, maksājumu un kredītkaršu izdošana, kā arī aizdevumu izsniegšana. Kredītiestādes, kā jau visu komercsabiedrību, galvenais mērķis ir gūt peļņu no pamatdarbības. Banka galvenokārt gūst peļņu no ieturētām komisijas maksām un procentiem par aizdevumu izsniegšanu. Lielāko peļņas daļu veido tieši procenti par izsniegtiem aizdevumiem. Līdz ar to aizdevumu izsniegšana ir būtisks un svarīgs process, kam jāvelta rūpīga izpēte. Aizdevumu izsniegšanas process sevī ietver kompleksu darbību kopumu, kas ir savstarpēji saistīti un vienlīdz nozīmīgi procesi. Kredītiestādes piedāvā plašu aizdevumu produktu klāstu, lai spētu piedāvāt saviem klientiem izdevīgāko piedāvājumu.

Aizdevumu izsniegšanas process sākas ar aizdevuma pieteikuma iesniegšanu bankā. Bankas speciālisti veic rūpīgu un padziļinātu izpēti par konkrēto klientu, vai pieteikumā norādītā summa ir adekvāta, ņemot vērā klienta ieņēmumus. Kā arī tiek izvērtēti riski saistībā ar aizdevuma izsniegšanu. Bankai ir maksimāli sevi jāpasargā no nevēlamiem riskiem, kas var rasties aizdevuma dzīves cikla laikā. Aizdevumu uzskaitē ir būtisks process aizdevuma izsniegšanā. Precīza aizdevumu uzskaitē nodrošina kvalitatīvu aizdevumu pārskatīšanu un palīdz novērst riskus, kas saistīti ar aizdevumu maksājumu kavējumiem. Risku izvērtēšana ir būtisks process, jo tādā veidā banka sevi maksimāli spēj pasargāt no neparedzamām apstākļiem. Kā viens no riskiem ir aizņēmēja nespēja atmaksāt aizdevumu, kas var rasties sakarā ar aizņēmēja finansiālā stāvokļa izmaiņām.

Bakalaura darba autores izvēlēta tēma ir “Aizdevumu veidi un to uzskaitē komercbankās”.

Darba mērķis: pamatojoties uz Latvijas komercbanku asociācijas metodiku, izpētīt aizdevumu veidus un uzskaiti banku nozares uzņēmumā, apskatīt ar aizdevuma izsniegšanu saistītos riskus, sniegt secinājumus un priekšlikumus.

Apkopot teorētisko daļu par aizdevumu klasifikāciju, to būtību un uzskaites kārtību komercbankās. Veikt salīdzinošo analīzi, balstoties uz aizņēmumu statistiskiem rādītājiem Latvijas komercbanku nozarē. Apskatīt reputācijas izmaiņu nozīmi komercbankās, noteikt ar kredītrisku saistītos pilnveidošanas pasākumus. Darba nobeigumā izteikt secinājumus un atbilstošus priekšlikumus, ņemot vērā pētāmās situācijas problēmu apkopojumu un skaitlisko

analīzi. Lai veiksmīgi sasniegtu izvirzīto darba mērķi ir apkopoti šādi bakalaura **darba uzdevumi**:

- Izpētīt Latvijas Republikas aizdevumu izsniegšanas kārtības reglamentējošus normatīvus;
- Izvērtēt fizisko un juridisko personu aizņēmumu veidus un to uzskaites īpatnības Latvijas komercbankās;
- Apkopot un salīdzināt Latvijas komercbanku aizdevumu statistiskos datus;
- Izpētīt kredītiestādes iespējamo problēmu rašanos iemeslus;
- Apkopot secinājumus un izvirzīt priekšlikumus situācijas uzlabošanai.

Pamata bāze pētījumam ir uzņēmums Akciju Sabiedrība “Rietumu Banka”. Banka ir kredītiestāde, kas specializējas turīgu privātpersonu un korporatīvo klientu apkalpošanā.

Bakalaura darba izstrādāšanai tika izmantoti literatūras avoti, Latvijas Bankas un Eiropas Centrālās bankas publikācijas, Latvijas Bankas Finanšu stabilitātes pārskati, interneta vietnes, Latvijas Republikas normatīvie akti, komercbanku finanšu pārskati, kā arī AS "Rietumu Banka" publicētie un nepublicētie materiāli.

Bakalaura darba sagatavošanai darba autore izmanto monogrāfisko metodi, sekundāro datu analīzes metodi, grafisko metodi, dokumentu analīzes metodi, aprakstošo un loģiski konstruktīvo metodi. Monogrāfiskā, sekundāro datu analīzes un dokumentu metodes tiek pielietotas, lai pētītu uzņēmuma AS “Rietumu Banka” uzņēmuma struktūru un uzņēmējdarbības veidu. Pamatojoties uz bakalaura darba laikā iegūto informāciju tiek raksturoti uzņēmuma pakalpojumu veidi. Ar loģiski konstruktīvo metodi darba autore izstrādā secinājumus un sniedz priekšlikumus, pamatojoties uz gūtajiem izanalizētiem datiem un rezultātiem.

Bakalaura darba ierobežojumi: pētījumā tiek veikta analīze no 2015. - 2017. gadam. Šobrīd Latvijā ir reģistrētas 15. kredītiestādes, kas aktīvi darbojas banku nozarē. Līdz ar to, tika veikts pētījums un salīdzināti dati starp vadošajām Latvijā reģistrētām kredītiestādēm. Par vadošajām bankām tika noteikts, ņemot vērā kredītiestādes aktīvu apjomu.

Analītiskajā apskatā darba autore veic teorētisku apskatu par aizdevumu būtību un to uzskaiti komercbankās. Pirmajā apakšnodaļā ir apskatīta aizdevuma būtība no teorētiskā viedokļa kas ir aizdevums un kredīts, kredīta būtība, kā veidojas kredīta cena. Otrajā apakšnodaļā darba autore

apraksta aizdevumu veidus un klasifikāciju, kā arī izdevumu uzskaites procesa kārtību. Trešajā apakšnodaļā ir aprakstīta aizdevuma izsniegšanas un uzskaites procesa normatīvo bāzi.

Otrajā daļā tiek veikta statistisko datu salīdzinošā analīze starp pētāmajām kredītiestādēm. Pirmajā apakšnodaļā darba autore apraksta AS “Rietumu Banka” aizdevumu veidus un to klasifikāciju, kā arī aizdevumu uzskaites īpatnības. Tika veikta AS “Rietumu Banka” kredītportfeļa analīze – kopējais izsniegto kredītu iedalījums starp nozarēm, ģeogrāfiskais iedalījums. Otrajā apakšnodaļā ir veikta salīdzinošā analīze starp vadošajām Latvijā reģistrētām komercbankām. Apkopots kopējais izsniegto kredītu apjoms, tika apskatīta kredītu veidu klasifikācija starp Latvijā reģistrētām vadošajām komercbankām.

Trešajā daļā tiek apskatītas problēmas, kas kopumā ietekmē finanšu nozari - reputācijas risks. Kā arī tiešā veidā ar kādiem riskiem ir pakļauta aizdevuma izsniegšanas procedūra. Pirmajā apakšnodaļā ir pētīts Latvijā reģistrēto vadošo komercbanku finanšu rādītāji – likviditātes rādītājs, kapitāla pietiekamības rādītājs un rentabilitātes rādītāji. Finanšu rādītāji norāda uz banku stabilu darbību, kas ir būtiski gan komercbankas pamatdarbības veiksmīgai nodrošināšanai, gan stabilai kreditēšanai. Otrajā apakšnodaļā ir apskatīts reputācijas risks, kas būtiski var ietekmēt komercbanku darbības turpināšanos. Trešajā apakšnodaļā ir apskatīts kredītrisks, kas tiešā veidā ietekmē ar aizdevumu izsniegšanu saistītos procesus. Kā arī ir ļoti būtiska aizņēmēja kredītriska izvērtēšana pirms aizdevuma izsniegšanas, lai banka sevi maksimāli pasargātu no riskiem, kas saistīti ar aizdevumu izsniegšanu un uzraudzību.

Nobeigumā ir apkopoti secinājumi un izteikti priekšlikumi par bakalaura darbā apskatāmās tēmas aktualitāti.

1. ANALĪTISKAIS APSKATS

1.1. Aizdevumu būtība no teorētiskā aspekta

Vēsturiski banku darbības pirmsākumi radušies līdz ar tirdzniecības izaugsmi. Attīstoties tirdzniecībai un nepieciešamībai norēķināties par pirkumiem ar svešzemju tirgotājiem bija nepieciešams veikt naudas maiņu. Atsevišķu viduslaiku pilsētu tirgos sāka ieplūst citu zemju nauda un tās maiņa praktiski notika pilsētas tirgus laukumā. Vēsturiskie dati liecina, ka pirmie naudas mainītāji bija itālieši. Naudas maiņas veikšanai tika izmantots galds, kas tika novietots tirgus laukumā. Līdz ar to termins “banka” cēlies no itāļu valodas vārda “banco”.

Attīstoties tirgus saimniecībai 17.-18. gadsimtā notika strauja banku attīstība, lielākais attīstības temps bija manāms Lielbritānijā. Bankas praktizēja ne tikai aizdevumus metāl naudā, bet arī sāka kreditēt uzņēmējus, kā arī izsniedza parādzīmes un veica citas ar naudas apgrozību saistītas operācijas. Tādā veidā tika ielikti pamati komercbanku sistēmas izveidē.

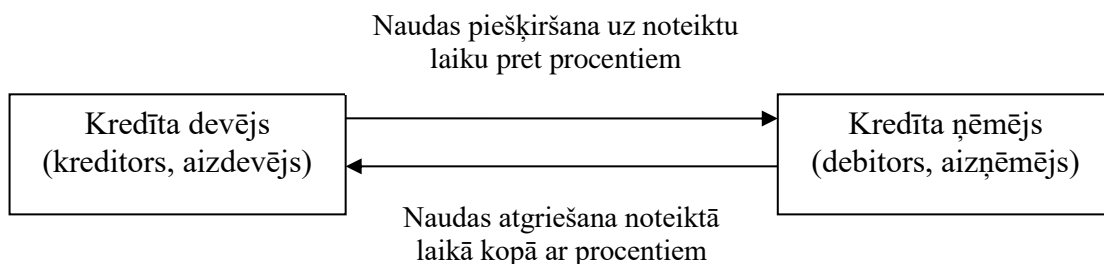
Aizdevums jeb aizņēmums ir darījums, ar kuru viena puse jeb aizdevējs nodod otram pusei jeb aizņēmējam īpašumā naudu vai kādu mantisku lietu.

“Kredīts ir atlīdzības darījums, kurā kredītiestāde uz rakstveida līguma pamata nodod klientam naudu vai citas lietas un kurš klientam rada tiesības rīkoties ar tām un pienākumu noteiktā laikā un kārtībā atdot kredītiestādei naudu vai citas lietas” (Krogzeme, 2010, 127. lpp.).

Bankas aizdevums ir naudas līdzekļi, ko uz procentiem aizdod banka, aizdevuma avots ir bankas resursi, kas savukārt veidojas no bankas piesaistītajiem līdzekļiem. Bankās var noteikt divu veidu kredītu veidus pēc to klasifikācijas – ilgtermiņa un īstermiņa aizdevumi.

“Kredīts ir naudas summa, ko aizdevējs aizdod kredītaņēmējam. Aizdevējus sauc arī par kreditoriem (no latīņu valodas – *crēdere* – uzticēties) un kredītaņēmējus sauc par debitoriem (no latīņu valodas – *dēbēre* – būt spiestam atdot parādu)” (Kredīti, 2018).

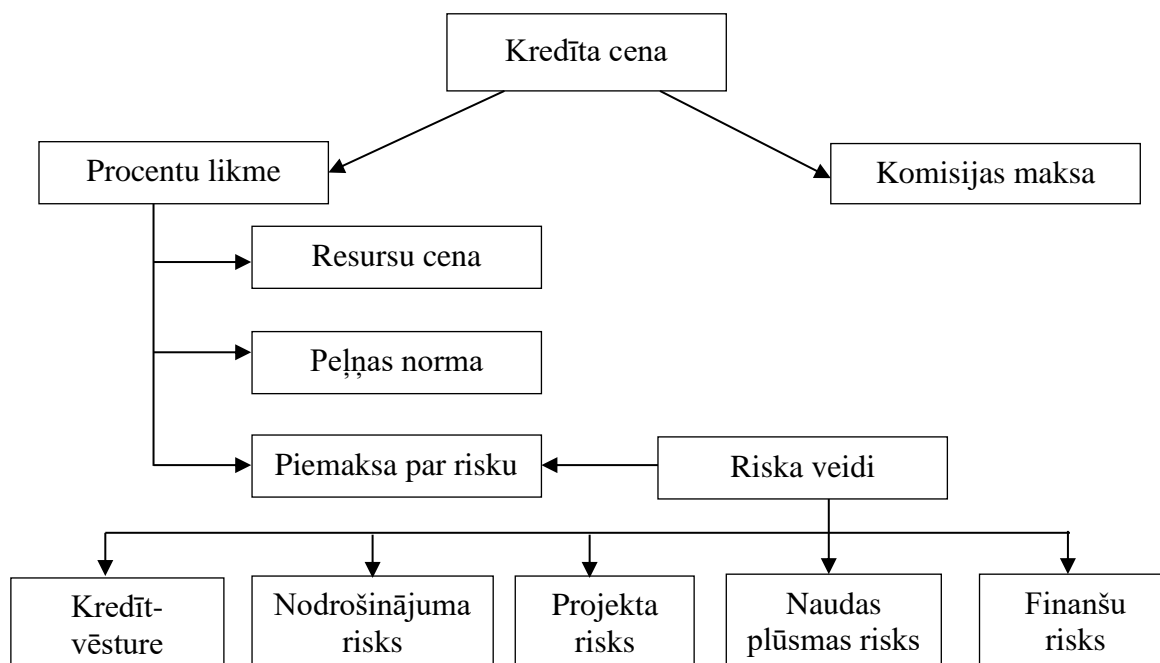
“Kredīta būtība - ir iesaistītās divas puses, no vienas puses kredīta devējs un no otras puses kredītaņēmējs, kuri ir savstarpēji saistīti, kredīta (aizdevuma) dzīves cikla laikā (no izsniegšanas brīža līdz pilnīgai aizdevuma atmaksai)” (1.1. att) (Rurāne, 2006, 180. lpp.).

1.1.att. Kredīta būtība (Rurāne, 2006, 180. lpp.)

Kreditors ir kredīta vērtības īpašnieks, kas piešķir kredītu un saņem par to atlīdzību, ienākumus procentu veidā par izsniegto kredīta daļu. Naudas līdzekļu aizņēmējs ir kredīta vērtības pagaidu īpašnieks, kas saņem kredītu un kam pienākas to atgriezt, samaksājot procentus par kredīta izmantošanu. Kredīta kapitāls ir aizņēmējam piešķirtie naudas līdzekļi.

“Kapitāla cena ir bankas aprēķināts un noteikts lielums, kuru tā neapspriež ar kredīta saņēmēju. Kredīta cena tiek noteikta, lai tā segtu visas ar izsniegto kredītu saistītās izmaksas un kompensētu risku, kas ir saistīts ar kredīta izsniegšanu” (Krogzeme, 2010, 179.lpp) (1.2. att).

1.2. att. Kredīta cenas sastāvdaļas (Krogzeme, 2010, 179.lpp)

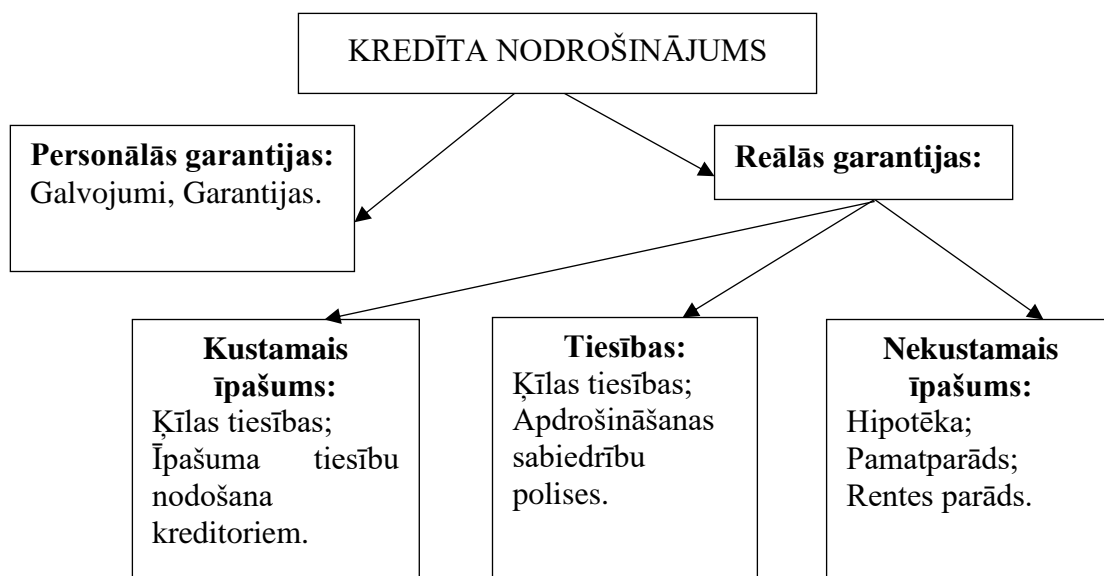
Kredīta cenu ietekmē vairāki faktori. Kā viens no galvenajiem faktoriem, par kādu cenu banka var iegādāties resursus, kurus var tālāk aizdot saviem klientiem. Vēl viens svarīgs faktors ir komisijas maksas, kas tiek noteiktas par kredīta izsniegšanu. Komisijas maksas tiek noteiktas, ņemot vērā kredīta apjomu kāds tiks izsniegts konkrētam klientam. Izniedzot kredītu tiek noteiktas kredīta noformēšanas komisijas un kredīta izsniegšanas komisijas. Būtisks kredīta cenas ietekmēšanas faktors ir riski, kas saistīti ar konkrētā kredīta izsniegšanu. Šie riski sevī ietver, kopējo kredīta apjomu, kas tiks izsniegts klientam, klienta rezidences valsts, kur jāņem vērā ģeogrāfiskais izvietojums un klienta rezidences valsts regulējošās prasības par kredītu saņemšanu un aizņēmēja tiesībām no likumdošanas viedokļa. No iepriekš pieminētā izriet, lai noteiktu kredīta cenu ir jāņem vērā vairāki faktori un jāveic padziļināta izpēte, lai banka sevi maksimāli pasargātu no riska, kas var rasties kredīta dzīves ciklā.

“Procentu likmes lielumu jeb naudas cenu likmes lieluma izmaiņas ietekmē kopējo pieprasījumu un ekonomikas attīstību. Aizdevējs parasti nosaka nominālo procentu likmi jeb naudas cenu. Ekonomikas teorijā ar procentu likmes lielumu parasti saprot reālo, nevis nominālo procentu likmi. Reālā procentu likme nozīmē, ka nominālā procentu likme tiek koriģēta ar cenu līmeņa izmaiņām par visu aizdevuma termiņu” (Bikse, 2009, 150. lpp).

Aizdevējs nosaka nominālo procentu likmi, kas ir līdzīgi kā preču vai pakalpojumu cenu noteikšanai. Bankas pielieto mainīgās un fiksētās procentu likmes. Mainīgo procentu likmi periodiski pārskata un maina atbilstoši attiecīgās starpbanku resursu cenu izmaiņām (EURIBOR, LIBOR). Procentu likmju pārskatīšanas periodi ir trīs mēneši, seši mēneši un divpadsmit mēneši. Mainīgā likme sastāv no norādītā termiņa un valūtas starpbanku aizņemšanās procentu likmes, pieskaitot nemainīgo daļu, bankas papildus likme, peļņu jeb maržu. Marža ir tīrā peļņa, ko banka nopelna no pievienotās papildus likmes. Starpbanku procentu likmes svārstās atkarībā no valūtas tirgus procentu likmju izmaiņām. Izvēloties kredītu ar mainīgo procentu likmi, aizņēmējs uzņemas risku, jo kredīta maksājumi var krasī svārstīties no augstākiem uz zemākiem maksājumiem. Mainīgā likme parasti ir mazāka par fiksēto likmi.

Fiksētā procentu likme varbūt nemainīga visu aizdevuma termiņu, kā arī varbūt nosacījums, ka fiksētā procentu likme mainās pēc ilgāka laika perioda, piemēram, pēc 5 gadiem. Tas nozīmē, ka klientam tiks piemērota fiksēta procentu likme uz 5 gadiem, ik pēc 5 gadiem procentu likme tiks pārskatīta. Fiksētā procentu likme parasti ir nedaudz augstāka par tā brīža mainīgo procentu likmi. Fiksētā procentu likme tiek pārskatīta un piemērota katram kredīta veidam individuāli.

“Kredīta nodrošinājums, kīla ir kredīta atmaksas papildus avots, gadījumā, ja kredītņēmējs nespēj nodrošināt parāda atmaksu. Nodrošinājuma mērķis ir pasargāt kreditoru no iespējamajiem zaudējumiem, ja aizņēmējs nespēj atmaksāt kredītu un procentus par izmantoto kredītu. Kredītu nodrošinājumi veidi, kas tiek piemērot, ņemot vērā kredīta veidu un specifikāciju” (Krogzeme, 2010, 138.lpp) (1.3. att).

1.3. att. Kredītu garantiju veidi (Krogzeme, 2010, 139.lpp)

Komercbankai jānodrošina kvalitatīva aizdevuma izsniegšanas vide, lai aizņēmējs būtu drošs un pārliecināts, lai izvairītos no neparedzētiem un nepatīkamiem pārsteigumiem kredīta dzīves ciklā (sākot ar kredīta pieteikuma izskatīšanu un beidzot ar kredīta atmaksāšanas procesu). Uz kvalitatīviem aizdevuma izsniegšanas elementiem norāda profesionāli speciālisti savās jomās, pārdomāta komercbankas organizatoriskā struktūra, kā arī kreditēšanā iesaistītās struktūrvienības funkcijas.

"Kreditēšana sākas ar brīdi, kad komercbanka un aizņēmējs paraksta aizņēmuma līgumu, bet līdz tam brīdim tiek veikts liels sagatavošanās darbs, kurā ietilpst informācijas ievākšana un datu apkopošana. Kredītiestādei jābūt skaidri noteiktiem kredītu piešķiršanas kritērijiem, kas ir būtiski, lai pieņemtu saprātīgus lēmumus par kredīta piešķiršanu. Šiem kritērijiem jānosaka, kam un cik lielu kredītu var piešķirt, kāda veida kredīti ir pieejami un saskaņā ar kādiem noteikumiem tie jāpiešķir" (Kudinska, 2008, 51.lpp.).

Atbilstoši Latvijas Kredītiestāžu likumam, komercbankas veic kreditēšanu saskaņā ar izstrādāto iekšējo kredītu politiku, kas nosaka kredītu piešķiršanas un atmaksāšanas kārtību, izsniegto kredītu uzraudzības kārtību un to kvalitātes novērtēšanas kritērijus.

„Kredītpolitika ir kredītu izsniegšanas, administrēšanas un kontroles stratēģiskie principi un nostādnes, kuru mērķis ir kredītriska pārraudzība un ienesīguma no kredītooperācijām nodrošināšana” (Kudinska, 2008, 6.lpp).

“Tirgū ir dažādas banku stratēģijas, līdz ar to bankām ir dažāda kredītpolitika. Bankas izstrādā kredītpolitiku, pamatojoties uz bankas pozīciju tirgū, klientu bāzi, pieredzi, kreditēšanai pieejamiem resursiem, kā arī citiem iekšējiem un ārējiem faktoriem, kuri var ietekmēt bankas darbību nākotnē. Kredītpolitika tiek apstiprināta bankas Padomē, un tās minimālais pārskatīšanas periods ir viens gads” (Kudinska, 2008, 6.lpp).

Kredītpolitika ir būtisks bankas iekšējais dokuments, kas nosaka kredīta izsniegšanas kārtību, sākot ar kredīta pieteikuma izskatīšanu un padziļinātu izpēti saskaņā ar bankas iekšējiem noteikumiem un procedūrām. Beidzot ar naudas līdzekļu izsniegšanu, saskaņā ar kredīta līguma nosacījumiem.

"Kad kreditēšanas komisija pieņem lēmumu par kredīta piešķiršanu, tiek sagatavots kredītlīgums. Kredītlīgums ir juridisks dokuments, kuru paraksta kredīta ņēmējs un kredīta devējs. Kredīta līgumā ir jābūt detalizēti izklāstītiem visiem aizdevuma nosacījumiem. Kredīta līgumu nosacījumi un saturs ir atkarīgi no daudziem faktoriem, kā piemēram, vispārīgās banku prakses, to regulējošām prasībām, aizņēmēja, kredīta apjoma u.c. faktoriem. Kredītlīgumiem ir jākontrolē tie nosacījumi, ar kādiem banka vēlas aizdot naudu aizņēmējam" (Krogzeme, 2010, 134.lpp.).

Kredīta līgums ir viens no būtiskākajiem dokumentiem pie kredīta izsniegšanas, jo tur tiek atrunāti nosacījumi uz kādiem tiek izsniegts kredīts, kā arī aizdevēja un aizņēmēja tiesības un pienākumi.

„Ja ir noslēgts kredīta līgums, sagatavoti visi nodrošinājuma dokumenti un veikti visi nepieciešamie juridiskie procesi attiecībā uz tiesībām apķīlāt kredītņēmēja īpašumu, kas noformēts kā nodrošinājums, banka var veikt nepieciešamās operācijas naudas izmaksai, atbilstoši kredīta līgumā norunātai kārtībai par naudas līdzekļu izmaksu” (Krogzeme, 2010, 135.lpp.).

Pēc kredīta izsniegšanas seko monitoringa process, kas funkcionē kā kredītņēmēju kontrole komercbankās, kas pasargā bankas no neparedzētiem riskiem kas savukārt var rasties kredīta dzīves cikla laikā. Katram klientam, kurš bankā ir saņēmis aizdevumu, tiek reģistrēta kredīta lieta, kurā sistematizētā veidā tiek uzkrāta visa informācija, kas saistīta ar kredīta izsniegšanu, kredīta nodrošinājumu un norēķiniem par izsniegtām kredīta daļām, ja kredīts tiek izsniegts pa daļām. Kā arī visa informācija, kas saistīta ar kredīta līguma izmaiņu reģistrāciju.

"Latvijā sākot ar 2003. gadu ir izveidots Latvijas Bankas parādnieku reģistrs, kurā tiek reģistrēti visi savlaicīgi neatmaksāto kredītu saņēmēji (parādnieki). Kredīta reģistra dalībnieki ir komercbankas un to meitas sabiedrības, krājaizdevumu sabiedrības un apdrošinātāji" (Krogzeme, 2010, 136.lpp.).

Latvijas Bankas parādnieku reģistrs ir izveidots ar nolūku, lai veiktu papildus kontroli par kredītiestāžu parādniekiem – kredītiestāžu klientiem, kas savlaicīgi nav veikuši kredīta maksājumus. Līdz ar to ir izveidota vienota sistēma, kur katra kredītiestāde pirms pieņemt lēmumu par kredīta izsniegšanu klientam, veic papildu pārbaudi, vai klientam ir spēkā esošas saistības un vai klients ievēro kredītu maksājumu disciplīnu - savlaicīgu kredītu maksājumu atmaksāšanu. Kā arī kredītu reģistrā var apskatīt informāciju, ja klientam iepriekš ir bijušas kredītsaistības un kāda ir bijusi maksāšanas disciplīna, vai visi maksājumi ir atmaksāti savlaicīgi un nav bijuši būtiski kavējumi.

No iepriekš minētā darba autore secina, ka termins kredīts un aizdevums ir lietojami kā sinonīmi, jo pēc būtības apzīmē vienu un to pašu – no kredītiestādes puses izsniegtu aizdevumu aizņēmējam. Savukārt aizņēmējs apņemas atmaksāt saņemto kredītu noteiktā termiņā, kas atrunāts kredīta vai aizdevuma līgumā. No teorētiskā viedokļa gan kredīts, gan aizdevums tiek traktēts kā atlīdzības darījums, kas tiek atmaksāts ar procentiem par aizdevuma vai kredīta izsniegšanu. Kā arī kredīta pieteikuma izvērtēšanas un izsniegšanas procedūra balstās uz virkni normatīvajiem aktiem gan bankas iekšējiem, gan ārējiem. Kredīta dzīves cikla laikā ir būtisks kredīta uzraudzības process. Uzraudzības process palīdz novērst iespējamus riskus, kas saistīti ar aizņēmēja maksātspējas pasliktināšanos, līdz ar to banka savlaicīgi var veikt nepieciešamās darbības, lai novērstu iespējamus riskus un pasargātu sevi no iespējamo zaudējumu rašanās.

1.2. Aizdevumu veidi un to uzskaites kārtība banku nozarē

Lai komercbankas varētu nodrošināt naudas aizdošanu saviem klientiem ir jābūt pieejamiem brīviem naudas līdzekļiem. Brīvie naudas līdzekļi, kas noguldīti bankās veido kredīta resursus, kurus kredītiestādes aizdod fiziskām un juridiskām personām pret atlīdzību aizdevumu

procentu formā. Naudas aizdevumi tiek izsniegti gan fiziskām personām, gan juridiskām personām. Fiziskas personas parasti aizdevumu izmanto, lai iegādātos kādu dārgāku preci, par kuru nevar uzreiz samaksāt pilnu preces summu. Kā piemēram, automašīnas iegāde, dzīvojamās platības iegāde, mēbeles, kā arī aizdevums tiek izmantots izglītības apmaksai vai kāda tālāka ceļojuma iegādei.

Juridiskās personas aizdevumus izmanto nepieciešamībai uzsākt uzņēmējdarbību vai jau esoša uzņēmuma iegādei. Piemēram, bieži vien aizdevumi tiek izsniegti jaunu tehnoloģisku iekārtu iegādei, lai veicinātu apgrozāmos līdzekļu apriti un palielinātu ražošanas apjomus. Kā arī uzņēmumiem reizēm trūkst nauda darba algu izmaksām, jo nav saņemta apmaksa no produkcijas realizēšanas, šajā gadījumā lieliski noder aizdevums, kas nodrošina uzņēmuma darbiniekiem savlaicīgu algas izmaksu. Aizņēmums dod iespēju laicīgi norēķināties ar kreditoriem, kas uzņēmēju parāda kā godīgu tirgus spēlētāju un kas veicina uzticības vairošanu no sadarbības partneriem. Banku kredīti klientiem tiek izsniegti uz noteiktu laiku, līdz ar to viens no aizdevumu veidu klasifikatoriem ir pēc to aizdošanas vai atmaksāšanas perioda. Izsniegto kredītu atmaksāšanas termiņi tiek iedalīti:

- Īstermiņa kredīts – pēc būtības tiek definēts kā aizdevums, kas tiek izsniegts ar termiņu līdz vienam gadam;
- Vidēja termiņa kredīts – tiek izsniegts no 1-5 gadiem;
- Ilgttermiņa kredīts – tiek izsniegts uz 5, 10, 20 un vairāk gadiem.

Vairāki aizdevumu veidi ir nepieciešami tam, lai kredītiestādes varētu piesaistīt plašāku klientu loku, piedāvājot plašu aizdevumu veidu klāstu. Izšķir vairākus kredītu veidus:

- **Komerčiālais kredīts** – uzņēmēji cits citam pārdod preci kapitāla formās. Komerčiālā kredīta apstiprinošais dokuments ir vekselis – īpaša parādzīme ar noteiktu maksāšanas termiņu. Piegādātājs piegādā produkciju pircējam, piegādātājs saņem no pircēja vekseli par nosūtīto produkciju un par to, ka pircējs apņemas paredzēto naudas summu samaksāt noteiktā laikā. Tā kā piegādātam ir nepieciešami naudas līdzekļi, lai segtu ražošanas turpināšanas izmaksas, piegādātājs iesniedz vekseli bankā un saņem pret to bankas izsniegtu aizdevumu. Līdz ar to komerčiālais kredīts rada vekseļu apgrozību, ko raksturo specifiski noteikumi. No komerčiālā kredīta ir atvasināts faktoringa un akreditīva. Faktoringa – iesniegto dokumentu tūlītēja apmaksa par nosūtītajām precēm. Akreditīva – iepriekšēja naudas līdzekļu izmaksa klientam pirms preču nosūtīšanas.

- **Overdrafts** – izsniedz bankas un citas kredītiestādes, ja klienta norēķinu kontā izdarīto maksājumu summa noteiktā laika periodā pārsniedz iemaksu summas šajā kontā. Trūkstošā naudas summa tiek dzēsta bankai ieskaitot naudas līdzekļus šajā kontā. Summas limits, kas klientam tiek piešķirts kredīta veidā, tiek atrunāts, bankai un klientam savstarpēji vienojoties un tiek noslēgts līgums par overdrafta piešķiršanu. Par šāda veida kredītu tiek piemērota augstāka procentu likme nekā citiem kredītu veidiem.
- **Patēriņa kredīts** – piešķir patēriņa precēm uz nomaksu. Izsniedzot patēriņa kredītu tiek aprēķināta aizdevuma procentu likme, kas tiek ieturēta par izsniegto patēriņa kredītu pie kredīta atmaksas saskaņā ar atmaksas grafiku. Visbiežāk patēriņa kredītu izmanto fiziskas personas, lai iegādātos preces, kā piemēram, nepieciešamos materiālus nekustamā īpašuma remontam, automašīnas iegādei vai citu ilgi lietojamo priekšmetu iegādei. Pēdējos gados ļoti izplatīta ir kredītkaršu izmantošana preču un pakalpojumu norēķiniem.
- **Valsts kredīts** – izlaiž aizņēmumu obligācijas.
- **Hipotekārais kredīts** – pārsvarā izsniedz nekustamā īpašuma iegādei vai nekustamā īpašuma remontam, zemes iegādei. Hipotekārais kredīts tiek izsniegts pret ķīlu, kas parasti ir iegādājamā nekustamā īpašuma ķīla. Kredīta izsniegšanas apmērs varbūt līdz 90% no īpašuma vērtības, līdz ar to kredīta ņēmējam jāveic pirmā iemaksa, kas ir daļa no vērtības, ko banka neuzņemas segt.
- **Līzings** – ir sastopami dažādi līzingu veidi. Visbiežāk ir sastopams operatīvais līzings, kad tiek iznomātas iekārtas dažādu vienreizēju darbu izpildei. Pēc darbu izpildes, iekārtas lietotājs to atdod kreditoram. Līdz ar to kreditors šo iekārtu var iznomāt citam lietotājam, saskaņā ar līzinga noteikumiem. Otrs līzinga veids ir finansiālais līzings. Tam ir līdzīgs princips kā nomai ar izpirkšanas tiesībām. Kredītiestādes vai līzinga kompānija iegādātos darba līdzekļus nodod lietošanā uzņēmumiem uz vairākiem gadiem ar tiesībām tos iegādāties savā īpašumā, samaksājot darba līdzekļu vērtību. Galvenokārt lielākā atšķirība starp operatīvo un finansiālo līzingu ir tā, ka nomājot (finansiālā līzinga gadījumā) kādu darba līdzekli ar izpirkšanas tiesībām, uzņēmums uzreiz kļūst par tā īpašnieku, samaksājot pirmo iemaksu. Savukārt operatīvā līzinga darījuma gadījumā uzņēmums kļūst par īpašnieku tikai tad, kad līdzekļu vērtība ir samaksāta pilnā apmērā. Finanšu līzings galvenokārt tiek piedāvāts, kad uzņēmumiem

jāiegādājas dārgas ražošanas iekārtas un uzņēmumam nepietiek savu naudas līdzekļu to iegādei. Līzings ir populārs, ja klients vēlas iegādāties automašīnu.

- **Studiju kredīts** – kredītiestādes piedāvā studiju kredītus mācību maksas segšanai.
- **Ātrais kredīts** – šāda veida kredīti Latvijā ir parādījušies samērā nesen un šobrīd ir ļoti populāri iedzīvotāju vidū, jo to saņemšanas veids ir ļoti vienkāršs un ļoti ātri un viegli var saņemt naudas līdzekļus savā kontā. Ātrais kredīts ir aizdevuma veids, kurā ne banku kredītiestādes fiziskām un juridiskām personām piedāvā aizņemties naudu bez ķīlas uz termiņu līdz vienam gadam. Summas, ko klienti var aizņemties ir salīdzinoši mazas un mērķis varbūt komunālo maksājumu segšana, ja klientam pietrūkst savu līdzekļu. Ne banku kreditoriem ir jāsaņem speciāla licence, ko izsniedz PTAC (Patērētāju tiesību aizsardzības centrs). Ne banku kreditoriem ir aizliegts savus pakalpojumus sniegt laika posmā no 23:00 līdz 07:00. Šāda veida kredīti tiek izsniegti, balstoties uz kredītņēmēja maksāspēju un kredītvēsturi. Ātrajiem kredītiem tiek piemērotas augstas procentu likmes, kas kredīta maksājumu kavējuma gadījumā var radīt sarežģījumus pilnīgai kredīta atmaksai. Šāda veida kredīti tiek uzskatīti par ļoti neizdevīgiem un riskantiem no klienta viedokļa. Līdz ar to ne banku kredītiem tiek nopietna uzraudzība, lai cīnītos ar negodīgiem ātro kredītu kreditoriem.
- **Kredītkartes** – ir aizdevuma veids, kas tiek piesaistīts klienta kartes kontam un dod iespēju tērēt naudas līdzekļus, kas pārsniedz kontā esošo atlikumu. Šis produkts ir relatīvi nesen ieguvis iedzīvotāju vidū plašu popularitāti. Pārsvārā kredītkartes tiek izmantotas dodoties ceļojumos, kur veic bezskaidras naudas norēķinus. Kā arī uzņēmumi saviem darbiniekiem izsniedz kā biznesa kartes, lai darbiniekam būtu ērti norēķināties dodoties komandējumos, savukārt kompānijai ir vieglāk kontrolēt uzņēmuma kartes izdevumus.

Aizdevuma saņemšanas process varbūt atvieglots vai sarežģīts, kas ir atkarīgs no aizdevuma veida. Pirms pieņemt lēmumu par aizdevuma saņemšanu klientam ir jāizvērtē savas iespējas atmaksāt aizdevumu. Lai komercbankas spētu klientam piedāvāt efektīvāko risinājumu ir nepieciešams apzināt klienta vēlmes un balstoties uz tām piedāvāt klientam izdevīgāko aizdevuma veidu. Sākotnēji klientam ir jādefinē, kādam mērķim ir nepieciešams aizdevums. Lai saņemtu aizdevumu ir jāgriežas izvēlētajā kredītiestādē un jāaizpilda pieteikums par aizdevuma saņemšanu. Iesnieguma izskatīšanas laiks varbūt no 1-10 dienām, izskatīšanas periodu, galvenokārt, ietekmē aizdevuma specifika, sarežģītības pakāpe un klienta riska profila

izvērtēšana. Komerčbankas aizdevumus izsniedz gan esošiem klientiem, gan potenciālajiem klientiem. Esošie klienti ir pazīstami bankai un izsniegt aizdevumu esošiem klientiem ir mazāks risks nekā klientiem, kas vēl nav kļuvuši par bankas klientu. Pirms aizdevuma izsniegšanas bankas izvērtē klienta maksātspēju. Maksātspējas izvērtēšana galvenokārt balstās uz klienta ienākumiem bankas norēķinu kontā. Kā arī tiek ņemts vērā apstākļi, vai klientam ir citi aktīvi kredīti par kuriem jāveic ikmēneša maksājumi. Tiek ņemta vērā klienta kredīt vēsture, ja klientam iepriekš ir bijušas kādas kredītsaistības, tad ir iespēja pēc kredīta atmaksas disciplīnas izvērtēt, cik godprātīgi klients veic kredīta atmaksu, vai visi maksājumi ir nomaksāti laikā, vai nav bijuši kādi kavējumi.

Saņemot aizdevumu, pirmais kā klients reaģē ir prieks, jo ir ticis pie sen kārotas lietas, vai apmaksājis kādu lielāku pirkumu. Ar ko noteikti ir jārēķinās, ka ar otro mēnesi pēc aizdevuma izsniegšanas, klientam jāsāk atgriezt aizdevuma pamatsumma ar procentiem par aizdevuma izsniegto summu. Ja klientam rodas brīvi naudas līdzekļi un viņa interesēs ir pēc iespējas ātrāk atmaksāt kredītiestādei izsniegto aizdevumu ir iespējams aizdevumu atmaksāt pirms termiņa. Katra kredītiestāde nosaka savu specifiku par aizdevuma atmaksāšanu pirms termiņa. Katram kredīta veidam nosacījumi, kas jāievēro, varbūt dažādi, lai varētu atmaksāt aizdevumu pirms termiņa.

Ir iespējama arī aizdevuma termiņa pagarināšana, šāda nepieciešamība rodas, ja klients sākotnēji ir plānojis aizdevumu atmaksāt ātrāk, bet dzīvē ir radušies neparedzēti apstākļi un līdz noteiktajam termiņam nav atmaksāta aizdevuma pamatsumma. Šādā gadījumā vienojoties ar savu kreditoru ir iespējams pagarināt aizdevuma termiņu.

Ja klientam ir radusies situācija, ka viņš nevar atmaksāt izsniegto aizdevumu, tad ir nepieciešams nekavējoties sazināties ar savu kreditoru un vienoties par konkrētiem pasākumiem, ko varētu darīt, lai šis process būtu mazāk sāpīgs abām pusēm. No vienas puses kreditoram ir zaudējumi, jo viņš nesaņems plānotos procentus par aizdevuma izsniegšanu. No otras puses ir debitors, klients, kam var nākties šķirties no iegādātās mantas, lai kreditors maksimāli saņemtu atpakaļ aizdevuma izsniegto pamatsummu. Šādi gadījumi tiek izskatīti individuāli, jo katra situācija ir savādāka.

Sākuma procesā pie klienta iesnieguma izskatīšanas par aizdevuma izsniegšanu, kredītiestāde var klientam atteikt saņemt aizdevumu. Par atteikuma saņemšanas iemesliem varbūt vairāki faktori. Kā viens no iemesliem, kāpēc klientam var atteikt aizdevuma saņemšanu ir sabojāta kredīt vēsture. Tas ir gadījums, ja klientam iepriekš ir bijis izsniegts aizdevums un kādu iemeslu

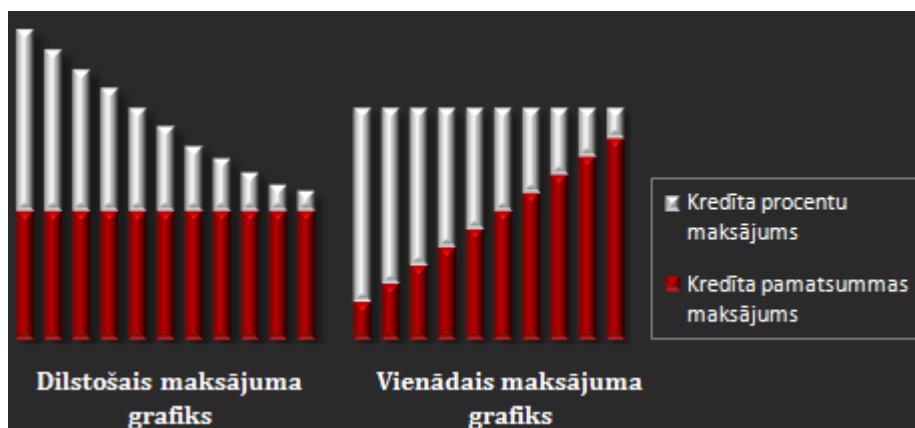
dēļ klients nav savlaicīgi veicis aizdevuma atmaksu, kā rezultātā nonācis parādnieku reģistros. Izvērtējot konkrētā klienta maksātspēju, tiek ņemti vērā vairāki faktori. Vēl viens no iemesliem kāpēc klientam var atteikt saņemt aizdevumu ir nepietiekams ienākumu līmenis vai negatīva kredīt vēsture.

Pastāv vairāki kredītu atmaksas paņēmieni, bet galvenokārt tiek izmantoti četri populārākie kredītu atmaksas grafiki:

- Anuitātes grafiks;
- Lineārais maksājumu grafiks;
- Vienreizējais maksājums;
- Individuālais grafiks.

“Anuitāte – fiksēti naudas maksājumi saistībā ar kredītiem (procentu un pamatsummas kopsumma), kas veikti noteiktā laika periodā. Kredītu atmaksas grafika veids, kas nosaka, ka procentu likmes maiņas periodā būs regulārs, vienāds maksājums” (vienāda maksājuma grafiks) (Skaidrojošā vārdnīca, 2018).

Lineārais maksājumu grafiks – maksājumi, kur pamatsummas daļas ir vienādas, bet procentu summa tiek aprēķināta no atlikušās, neatmaksātās kredīta summas (dilstošais maksājuma grafiks). Kredītu ikmēneša atmaksas grafiku salīdzinājums (1.4. att.).

1.4. att. Kredītu ikmēneša maksājumi (Avots: Kredītiem.lv, 2018)

Vienreizējs maksājums – aizdevums tiek dzēsts vienā maksājumā, kā piemērs tam ir kredītlīnijas izmantošana. Klientam uz norēķinu konti tiek piešķirti naudas līdzekļi, kurus

klients var izmantot savām vajadzībām, bet pēc naudas līdzekļu ieskaitīšanas norēķinu kontā tiek dzēsta izmantotā kredītlīnijas daļa ar uzkrātiem procentiem par izmantoto kredīta daļu.

Individuālais grafiks – kredīta brīvdienas, kas nozīmē, ka klients var atlikt procentu un pamatsummas maksājumus. Savukārt pēc tām klientam ir jāsedz atliktie procenti un pamatsumma ar citiem maksājumiem. Tāpēc ir rūpīgi jāizvērtē kredīta brīvdienų nepieciešamība. Individuālais grafiks varbūt arī, ja klients un banka vienojas par savādāku kredīta atmaksu, piemēram lielāka pamatsummas daļas atmaksa reizi trijos mēnešos, savukārt procenti par izmantoto kredītu klientam ir jāatmaksā katru mēnesi, neskatoties uz to, ka ir noteikts individuālais grafiks.

Par izsniegto aizdevuma daļu tiek aprēķināti procenti par izmantoto kredīta daļu, kas klientam ir jāatmaksā kopā ar pamatsummas maksājuma daļu. Procentu likme ir atlīdzība kreditoram par aizdoto kredīta daļu, ko nosaka kreditors, vienojoties ar aizņēmēju (aizdevuma saņēmēju).

Nemot vērā aizdevuma veidu, tiek noteikts aizdevuma izsniegšanas termiņš un līdz ar to varbūt dažāda izsniegto aizdevumu uzskaitē. Katrai kredītiestādei ir noteikta sava specifika aizdevumu izsniegšanā un to uzskaitē. To galvenokārt ietekmē uzskaites sistēmas kādas kredītiestāde ir ieviesusi, lai atvieglotu saimnieciskās darbības rezultātu uzskaiti.

No grāmatvedības viedokļa aizdevumu izsniegšana tiek uzskaitīta uzņēmuma grāmatvedības uzskaites sistēmā. Tā kā kredītiestādēs grāmatvedības uzskaitē tiek kārtota divkāršā ieraksta sistēmā, līdz ar to aizdevuma izsniegšana tiek uzskaitīta viena konta debetā un otra konta kredītā. Aizdevuma izsniegšana notiek, ieskaitot aizdevuma summu klienta norēķinu kontā, izsniedzot aizdevumu skaidrā naudā naudas izmaksa notiek caur bankas kasi vai pārskaitot uz citu banku naudas līdzekļi tiek pārskaitīti caur bankas korespondējošiem kontiem. “Ja aizdevumu izsniedz, pārskaitot naudas summu klienta kontā, tad banka debetē kontu “Aizdevumi” un kreditē kontu “Klienta norēķinu kants”. Ja izsniegto aizdevumu izmaksā skaidrā naudā, tad debetē kontu “Aizdevumi” un kreditē kontu “Kase”. Izsniegto aizdevumu pārskaita naudas līdzekļus uz citu banku, tad debetē kontu “Aizdevumi” un kreditē korespondējošo kontu” (Kudinska, 2008, 122.lpp).

Grāmatojumi: Debets - Aizdevumi	Kreditē - Klienta kants	1000 EUR
Debets - Aizdevumi	Kreditē - Kase	1000 EUR
Debets - Aizdevumi	Kreditē - Korespondējošie kants	1000 EUR

Debets un kredīta kants tiek grāmatoti par vienu un to pašu summu.

Ja klients veic daļēju vai pilnīgu aizdevuma atmaksu, banka kreditē aizdevumu kontu un debetē kontus “Klienta norēķinu konts” vai “Kase”, ņemot vērā apstākli kā tiek veikta daļēja vai pilnīga aizdevuma atmaksa.

Aizdevuma pilnīga dzēšana notiek pēc līdzīga principa kā daļēja aizdevuma atmaksa, norakstot atmaksājamo summu no klienta norēķinu konta, saņemot maksājamo summu skaidrā naudā caur kasi. Ja nauda tiek skaitīta no klienta konta, kas ir citā bankā, tad naudas norakstīšana notiek no kredītiestādes korespondējošā konta.

Grāmatojums: Debets - Klienta konts	Kredīts - Aizdevumi	1000 EUR
Debets - Kase	Kredīts - Aizdevumi	1000 EUR
Debets - Korespondējošie konti	Kredīts - Aizdevumi	1000 EUR

Ja kredītiestāde ir piešķirusi klientam aizdevuma veidu – kredītlīnija, tad grāmatojumi tiek veikti, palielinot ārpusbilances kontu (Saistības pret kredītlīnijām) par piešķirtā limita summu. Ja klients izmanto daļu no piešķirtā limita, tad tiek samazināts ārpusbilances konts “Saistības pret kredītlīnijām” un bilances konts “Kredītlīnijas”. Pretējā pusē tiek kreditēts konts “Klienta norēķinu konts” par izmantotās kredītlīnijas summu (Kudinska, 2008, 122.lpp).

Grāmatojums: Kredīts – Ārpusbalance „Saistības pret kredītlīnijām”	10000 EUR
--	-----------

Kad klients izmanto daļu no piešķirtās kredītlīnijas, tiek veic šāds grāmatojums:

Grāmatojums: Debets – Kredītlīnijas	Kredīts – Klienta konts	5000 EUR
Debets – Ārpusbalance „Saistības pret kredītlīnijām”		5000 EUR

Kredītiestādes ienākumu un izdevumu, kā arī ar kreditēšanu saistīto ienākumu un izdevumu grāmatvedības uzskaiti reglamentē Finanšu un kapitāla tirgus noteikumi – Kredītiestāžu un krājaizdevumu sabiedrību ienākumu un izdevumu uzskaites noteikumi. Kreditēšana ir viens no galvenajiem peļņas avotiem kredītiestādēs. No aizdevumu operāciju veikšanas kredītiestādei veidojas kredītu procentu un komisijas maksu par kredīta izskatīšanu un noformēšanu ienākumi. Procenti par kredīta izmantošanu tiek aprēķināti un uzkrāti par katru dienu no izmantotās aizdevuma pamatsummas.

Ieņēmumi, kas saistīti ar aizdevumu izsniegšanu un apkalpošanu tiek uzrādīti peļņas vai zaudējumu aprēķinā gadījumā, ja tie attiecas uz pārskata periodu un ir pilnīgi droši, ka šie naudas līdzekļi tiks saņemti. Ieņēmumi, kas ir uzkrāti pārskata periodā, bet nav saņemti, jo saņemšanas termiņš vēl nav iestājies, vai ir nokavēts, tiek uzskatīti par uzkrātiem ieņēmumiem.

Uzkrātie ieņēmumi jāiekļauj bilances kontā “Uzkrātie ieņēmumi”, bet pēc to reālas saņemšanas peļņas vai zaudējumu aprēķina kontā “Saņemtie ieņēmumi”.

Banka ir aprēķinājusi procentus par izsniegto aizdevuma daļu un veic grāmatojumu. Procenti par izsniegto aizdevuma daļu tiek aprēķināti par katru dienu, kā arī tiek veikta šo aprēķināto procentu uzkrāšana.

Grāmatojums: Debets – bilances aktīva konts „Uzkrātie procenti” 500 EUR

Kredīts – peļņas vai zaudējuma aprēķina konts „Uzkrātie procenti” 500 EUR

Kad klients samaksā bankai uzkrātos procentus par aizdevuma izmantošanu, tiek veikti grāmatojumi.

Grāmatojums: Debets – Kase vai klienta norēķinu konts 500 EUR

Kredīts – peļņas vai zaudējuma aprēķina konts „Saņemtie procenti” 500 EUR

Tā kā pirms faktiskās procentu nomaksas, procentiem tika veikts aprēķins, tad pie faktiskās procentu norakstīšanas ir jāveic papildu grāmatojums, kas uzkrātos procentus pārnēs uz samaksātajiem procentiem.

Grāmatojums: Debets – peļņas vai zaudējuma aprēķina konts „Uzkrātie procenti” 500 EUR

Kredīts – bilances aktīva konts „Uzkrātie procenti” 500 EUR

Situācijās, kad uzkrāto ienākumu samaksas termiņa nokavējums ir vairāk nekā 90 dienas vai atmaksas termiņš nav iestājies un kredīts ir klasificēts zemāk par uzraugāmais, kredītiestāde pārtrauc uzkrāto ienākumu iekļaušanu peļņas vai zaudējumu aprēķinā. Tādā veidā kredīti uzskatāmi par ienākumus nenesošiem un uzkrātie ienākumi, kas iepriekš ir iekļauti peļņas vai zaudējuma aprēķinā, jāizslēdz no tā, izveidojot speciālos uzkrājumus uzkrātiem ienākumiem 100 procentu apmērā.

Grāmatojums: Debets – peļņas vai zaudējumu aprēķina konts „Izdevumi speciāliem uzkrājumiem uzkrātiem ieņēmumiem”

Kredīts – bilances pasīva konts „Speciālie uzkrājumi uzkrātiem ieņēmumiem”

Ja pārskata periodā banka saņem uzkrātos ieņēmumus, kas uzskaitīti ārpusbilances uzskaitē, tad tie jāgrāmato peļņas vai zaudējumu aprēķina kontā „Saņemtie ieņēmumi”, anulējot ierakstu ārpusbilances uzskaitē. Ja pārskata periodā banka saņem uzkrātos ieņēmumus, kuriem iepriekš bija izveidoti speciālie uzkrājumi, tad veic šādus grāmatojumus:

Grāmatojums: Debets – bilances konts Kase, korespondentkonts vai klienta norēķinu konts

Kredīts – peļņas vai zaudējumu aprēķina konts „Saņemtie ieņēmumi”

Jāsamazina izveidotais uzkrājums par atbilstošo summu.

Grāmatojums: Debets – bilances pasīva konts „Speciālie uzkrājumi uzkrātiem ieņēmumiem”

Kredīts – peļņas vai zaudējumu aprēķina konts „Atskaitījumi no speciāliem uzkrājumiem uzkrātiem ieņēmumiem”

Atspoguļo faktiski saņemtos ieņēmumus.

Grāmatojums: Debets – peļņas vai zaudējumu aprēķina konts „Uzkrātie ieņēmumi”

Kredīts – bilances aktīva konts „Uzkrātie ieņēmumi”

Uzkrājumus nedrošiem parādiem grāmatvedības uzskaiti reglamentē Finanšu un kapitāla tirgus “Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumi”. Speciālie uzkrājumi aktīviem un ārpusbilances saistībām tiek veidoti, debetējot peļņas vai zaudējuma aprēķina kontu “Izdevumi speciālajiem uzkrājumiem nedrošiem parādiem” un kreditējot bilances pasīva kontu “Speciālie uzkrājumi nedrošiem parādiem”. Parādiem, kuriem ir izveidoti speciālie uzkrājumi un to kvalitāte ir uzlabojusies vai aizņēmējs parādu atmaksā, tad izveidotie speciālie uzkrājumi attiecīgi jāsamazina un šis samazinājums jāiekļauj peļņas vai zaudējumu aprēķina postenī “Izdevumi uzkrājumiem nedrošiem parādiem” kā izdevumu samazinājums, ja speciālie uzkrājumi izveidoti pārskata gadā, vai postenī “Uzkrājumu samazināšanas ieņēmumi” kā uzkrājumu samazinājums, ja speciālie uzkrājumi izveidoti iepriekšējos gados.

Parāds, kurš novērtēts kā zaudēts un atzīts par neatgūstamu, 30 dienu laikā jānoraksta no bilances konta, debetējot bilances pasīva konta “Speciālie uzkrājumi nedrošiem parādiem” un kreditējot atbilstošo bilances aktīva kontu, kurā konkrētais parāds uzskaitīts.

“Pamatojoties uz starptautisko praksi, aizdevumu uzskaiti var iedalīt šādi:

- Nedrošie parādi;
- Vispārējie uzkrājumi kredītiestādes darbības riskam;
- Līdzekļi finanšu tirgus operācijām;
- Aizdevumu nodošana citā īpašumā;
- Ieņēmumi no komisijas naudas un maksas par pakalpojumiem;
- Iesaldētie līdzekļi” (Kudinska, 2008, 115.lpp).

Lai efektīvi kontrolētu izsniegtos aizdevumus ir nepieciešams pastāvīgi veikt aizdevumu uzraudzības pasākumus. Ja maksājumu dzēšana, par izsniegtiem aizdevumiem, netiek veikta

noteiktajos termiņos, tad kredītiestāde var pagarināt izsniegtā aizdevuma termiņu vai uzsākt parāda piedziņu, katrs gadījums tiek izvērtēts individuāli izvērtējot iespējamus zaudējumus un riskus. “Aizdevumus var novērtēt un iedalīt šādi:

- **Standarta kredīti** – kas neapšaubāmi tiks atmaksāti, jo ir izsniegti aizņēmējiem, kuri ir finansiāli stabili, ko apliecina attiecīgie finanšu dokumenti, tiek ievēroti kredīta atmaksas un procentu atmaksas termiņi ir ievēroti Latvijas Bankas noteiktie riska darījumu lieluma ierobežojumi;
- **Uzraugāmie kredīti** – prasa kredītiestādes vadības īpašu uzmanību, ja aizņēmēja finansiālais stāvoklis novērtēšanas laikā ir apmierinošs, kredīta samaksas vai līgumā paredzēto procentu samaksas termiņā ir nokavēts ne vairāk par 30 kalendāra dienām. Aizdevuma atmaksas un procentu samaksas termiņš nokavēts 31-90 kalendāra dienām un aizdevuma nodrošinājums ir pietiekams. Nav ievēroti Latvijas Bankas noteiktie riska darījumu lieluma ierobežojumi.
- **Zemstandarta kredīti** – ir noteikta nedrošības pakāpe. Aizņēmēja finansiālais stāvoklis novērtēšanas laikā ir nedrošs. Aizdevuma atmaksas vai procentu samaksas termiņš nokavēts par 31-90 kalendāra dienām un nodrošinājums ir nepietiekams. Aizdevuma atmaksas vai procentu samaksas termiņš nokavēts par vairāk nekā 90 kalendāra dienām, bet aizdevumam ir pietiekams nodrošinājums.
- **Šaubīgie kredīti** – to pilnīga atmaksa ir apšaubāma, bet novērtēšanas laikā vēl nav iespējams noteikt zaudējuma apjomu. Aizņēmēja finansiālais stāvoklis novērtēšanas laikā liecina par maksātnespējas pazīmēm. Aizdevuma atmaksas vai procentu samaksas termiņš ir nokavēts par 91-180 kalendāra dienām un nodrošinājums ir nepietiekams vai tā izmantošana raisa šaubas. Saņemts tiesas lēmums par parāda piedziņu par labu citiem kreditoriem un parādnieka īpašuma vērtība parādu atmaksai ir nepietiekama.
- **Zaudētie kredīti** – novērtēšanas laikā nav reālas vērtības, to atmaksa nav iespējama. Aizņēmējs ir miris vai pārtraucis savu darbību (likvidējies). Saņemts tiesas lēmums par aizņēmēja bankrotu. Aizdevuma atmaksas vai procentu samaksas termiņš ir nokavēts par vairāk nekā 180 kalendāra dienām un nodrošinājuma nav vai tā izmantošana raisa šaubas” (FKTK Nr. 24/9, 27.02.2002.).

“Aizdevumiem un ārpusbilances saistību pamatsummām jāizveido šādi speciālie uzkrājumi:

- Standarta kredīti – 0%;

- Uzraugāmie kredīti – 10%;
- Zemstandarta kredīti – 30%;
- Šaubīgie kredīti – 60%;
- Zaudētie kredīti – 100%” (FKTK Nr. 24/9, 27.02.2002.).

Izveidotie speciālie uzkrājumi tiek uzskaitīti atsevišķi katram izsniegtajam kredītam bilances pasīva kontā “Speciālie uzkrājumi nedrošiem parādiem” individuālajos kontos.

Pēc autores domām ir virkne nosacījumu un priekšnoteikumu kredītu uzskaitē, kas jāievēro katrai kredītiestādei izsniedzot aizdevumus. Kā arī jāņem vērā nosacījumi, ka aizdevuma saņēmējam tā dzīves laikā var mainīties finansiālā situācija līdz ar to kredītiestāde uzņemas zināmu risku par izsniegto aizdevumu. Kā garantija par izsniegto aizdevumu var būt aizdevuma nodrošinājums, ko kredītiestāde var pieprasīt atkarībā no aizdevuma veida. Kā arī ir noteikumi, kas reglamentē aizdevumu uzskaites procesu un kārtību, lai tiktu pasargāts gan aizdevuma devējs, gan aizdevuma saņēmējs.

Pēc autores domām Latvijā aizdevumu izsniegšana ir ļoti izplatīta, jo bieži vien iedzīvotāji aizņemas naudu lielāku sadzīvisku lietu iegādei. Noteikti būt jāņem vērā pie kāda kreditora aizņemties naudas līdzekļus, lai klients beigās nebūtu zaudētājos no pārlietu lieliem procentu maksājumiem un nesamērīgi zemas pamatsummas atmaksas. Latvijas kredītiestādes piedāvā plašu kredītu veidu spektru, līdz ar to, klients, ņemot vērā savas vajadzības un iespējas, var pats izvērtēt kāds kredīta veids viņam ir nepieciešams. Gala lēmums par konkrēta aizdevuma veida izsniegšanu tiek pieņemts pēc konsultācijas ar kredītiestādes darbinieku, kas var klientam ieteikt izdevīgāku risinājumu aizdevuma veida saņemšanai. Aizdevuma izsniegšanas process varbūt gan īsāks, ja aizdevuma summa nav pārāk liela. Kā arī aizdevuma izsniegšanas process varbūt komplicētāks un naudas saņemšana var aizņemt pāris dienas, ja naudas summa, ko klients vēlas aizņemt ir salīdzinoši lielāka. To ietekmē dažādi faktori, kas jāņem vērā pie aizdevuma izsniegšanas, klienta kredītvēstures pārbaude, klienta maksāspēja kā arī pie lielākiem aizdevumiem nepieciešams iesniegt dokumentus par ķīlu esamību dabā un kredītiestādei ir jāveic iesniegto dokumentu pārbaude, kas var paildzināt aizdevuma izsniegšanas procesu.

1.3. Aizdevumu un to uzskaites procesa normatīvā bāze

Tā kā aizdevumu izsniegšana un pieprasījums pēc tiem ir ļoti pieprasīts, ir nepieciešams pirms aizdevuma izsniegšanas iepazīties ievērot vairākus normatīvos aktus. Aizdevumu izsniegšanas kārtību nosaka šādi normatīvie dokumenti:

- Kredītiestāžu likums;
- Patērētāju tiesību aizsardzības likums;
- Noteikumi par patērētāju kreditēšanu;
- Latvijas Bankas normatīvo aktu prasības;
- Kredītu reģistra likums;
- Komerckārtības likums;
- Finanšu un kapitāla tirgus noteikumi un regulējošās prasības;
- Eiropas Centrālās bankas normatīvo aktu prasības;
- Starptautisko finanšu pārskatu standartu vispāratzītās normas un prasības.

Kredītiestāžu likums paredz kredītiestāžu tiesisko statusu, reglamentē šo iestāžu darbību, atbildību un uzraudzību, kā arī nosaka to personu tiesības, pienākumus un atbildību, uz kurām attiecas likuma prasības.

Patērētāju tiesību aizsardzības likums paredz nodrošināt patērētājiem iespēju īstenot un aizsargāt likumīgās tiesības, kā arī aizsargāt patērētāju kolektīvās intereses.

Noteikumi par patērētāju kreditēšanu paredz nosacījumus kādi jāievēro, patērētāja kreditēšanas līguma noslēgšanas brīdī, kādai informācijai jābūt iekļautai aizdevuma izsniegšanas līgumā, kādi termini un nosacījumi obligāti jāiekļauj aizdevuma līgumā.

Latvijas Bankas normatīvo aktu prasības attiecināmas uz ziņu sniegšanu par kredītiestāžu izsniegto aizdevumu specifikāciju, piemēram, izsniegto aizdevumu klientu segments (Latvijas rezidenti, citu valstu rezidenti), izsniegto aizdevumu apjomi, kā arī cita ar izsniegtiem aizdevumiem saistīta informācija.

Kredītu reģistra likums paredz statistiskas informācijas sniegšanu Latvijas Bankai par kredītiestāžu izsniegtiem aizdevumiem.

Finanšu un kapitāla tirgus noteikumi un regulējošās prasības paredz kārtību kādā kredītiestādei ir jāorganizē sava komerciālā darbība, kā arī ziņu sniegšanu Latvijas Republikas atbildīgajām institūcijām par iespējamiem pārkāpumiem, kā arī paredz kārtību kādā kredītiestādes sniedz ziņas par saviem klientiem un iespējamiem šaubīgiem darījumiem.

Eiropas Centrālās bankas normatīvo aktu prasības paredz kārtību kādā Latvijas Republikas kredītiestādes nodrošina godprātīgu darbību un vispārējo normatīvu ievērošanu Eiropas Savienības mērogā.

Starptautisko finanšu pārskatu standartu vispāratzītās normas un prasības nosaka kārtību, kādā jāsniedz finanšu un grāmatvedības pārskati, kā arī nosaka specifisko datu uzskaiti grāmatvedībā. Starptautisko finanšu pārskatu standarti tiek piemēroti visiem uzņēmumiem un komercsabiedrībām, kas tiek attiecināmi uz Eiropas ekonomiskās zonās valstīm.

Pēc darba autores domām, tā kā kredītiestāde ir finanšu institūcija, kas tur savā pārvaldībā savu klientu naudas līdzekļus līdz ar to ir jābūt noteiktai virknei normatīvo aktu un starptautisko regulējumu, kas nosaka kredītiestādes darbību un finanšu instrumentu pārvaldīšanu, lai kredītiestādes klients tiktu aizsargāts un spētu uzticēties finanšu iestādēm.

Pēc darba autores domām, komercbankās ir plašs aizdevumu veidu klāsts, kas spēj nodrošināt komercbankām drošu ienākumus, jo var tikt piesaistīti vairāk klientu ar individuālām vēlmēm. Tāpat kā aizdevumu veidu klasifikācija arī aizdevumu uzskaitē ir būtisks process aizdevumu izsniegšanā.

Pēdējos gados Latvijas Republikas kredītiestādes ir zaudējuši daļu uzticības no saviem klientiem, kas ļoti lielā mērā var ietekmēt kredītiestādes darbību, jo klients nevēlies noguldīt savu naudu vienā vai citā bankā. Kas nozīmē, ka kredītiestāde vistiešāk ir pakļauta reputācijas riskam. Reputācijas risku varētu atspoguļot kā uzticības kredītu, tiklīdz uzticības kredīts ir zaudēts arī kredītiestāde zaudē finanšu līdzekļus, ar kuriem būtu iespēja operēt un līdz ar to veicināt bankas komercdarbību.

2. SITUĀCIJAS IZPĒTE

2.1. Aizdevumu veidi un to uzskaites īpatnības AS “Rietumu Banka”

Komercbankas ir uzņēmējdarbības veids, kas veic specifisku saimniecisko darbību, kas sevī ietver klientu finanšu līdzekļu pārvaldīšanu, aizdevumu izsniegšanu, maksājumu karšu izsniegšanu un apkalpošanu, kā arī citus ar finansēm saistītus pakalpojumus.

“Banku darbība ir specifisks uzņēmējdarbības veids, kas saistīts ar naudas resursu piesaistīšanu un aizdevumu kapitāla sadali. Bankas gūst peļņu no savām operācijām – peļņas avots ir procentu starpība starp ieguldījumiem un kredītiem” (Kutuzova, 2012, 83.lpp.).

“Kredītiestāde ir uzņēmējdarbības veids, kas dibināta, lai pieņemtu noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus un savā vārdā izsniegtu kredītus” (Kredītiestāžu likums spēkā esošā redakcijā, 16.03.2018).

Rietumu bankas uzņēmējdarbības forma ir akciju sabiedrība, uzņēmuma reģistrācijas numurs 40003074497, reģistrācijas datums uzņēmuma reģistrā 14.05.1992. Bankas centrālais ofiss atrodas Rīgā, Vesetas ielā 7, biznesa centrs – Rietumu Capital Centre. Uzņēmuma pamatkapitāls – 168 916 000 EUR.

Viens no bankas pakalpojumu sniegšanas elementiem ir aizdevumu izsniegšana esošajiem klientiem kā fiziskām personām, tā juridiskām personām. Kā arī tiek izvērtēta kredītēšanas iespēja potenciālajiem klientiem, kas izteikuši vēlēšanos saņemt aizdevumu Rietumu bankā. Banka savus klientus finansē nekustamā īpašuma iegādei, būvniecībai, rekonstrukcijai, jaunu biznesa projektu attīstībai. Uzņēmumiem tiek piedāvātas finansēšanas iespējas apgrozāmo līdzekļu palielināšanai, korporatīvo darījumu finansēšanai, biznesa attīstības finansēšanai.

Banka ir komercsabiedrība, kas dibināta, lai pieņemtu noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus, kā arī savā vārdā izsniedz kredītus lai gūtu peļņu no komercdarbības. Bankas galvenais peļņas avots ir procenti.

Banka kredītēšanu veic saskaņā ar likumu „Kredītiestāžu likums”. Kredīts ir brīvo naudas līdzekļu kustība, ko bankas piešķir kredītaņēmējam uz noteiktu laiku un par noteiktu atlīdzību, kas tiek atrunāts noslēgtajā līgumā starp kredīta devēju un kredītaņēmēju.

Bankas kredītēšanas pakalpojumi iedalīti četrās lielās grupās:

- Ilgtermiņa kredītēšana;
- Tirdzniecības finansēšana;

- Apgrozāmo līdzekļu palielināšana;
- Korporatīvās finanses un investīcijas.

„Ilgtermiņa kreditēšana. Tiek piedāvāts finansējums uzņēmumu pamatlīdzekļu iegādei, nekustamā īpašuma iegādei, celtniecībai vai rekonstrukcijai un jaunu biznesa projektu attīstībai. Kredīti tiek izsniegti EUR valūtā. Ilgtermiņa kredītus izsniedz ar mainīgo procentu likmi, kuru veido likmes mainīgā daļa un likmes fiksētā daļa, kuru savukārt ietekmē konkrētā projekta riska pakāpes, uzņēmuma finansiālā stāvokļa u.c. faktoriem. Ilgtermiņa kreditēšana tiek klasificēta: ilgtermiņa kredīti, kredīts pret vērtspapīriem, hipotekārie kredīti).

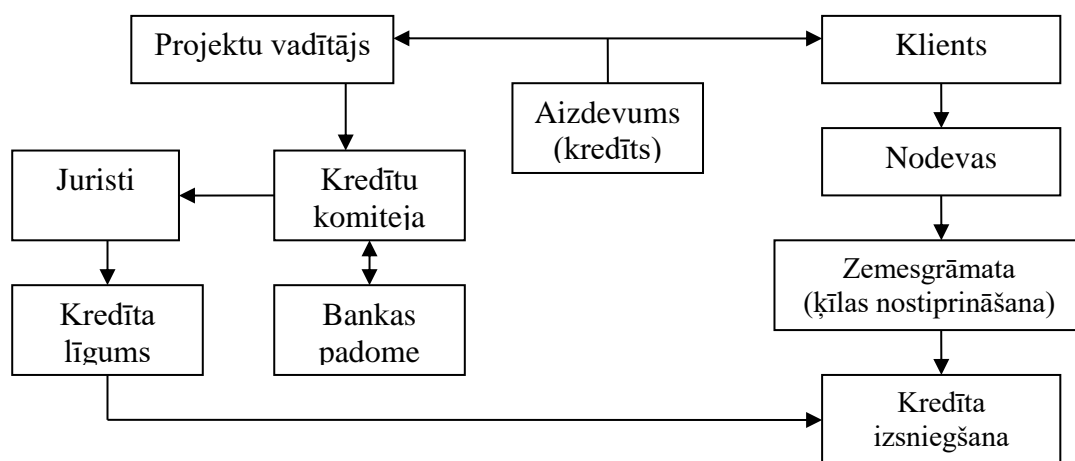
Tirdzniecības finansēšana nodrošina finansējumu korporatīvajiem klientiem gan Latvijā, gan ārpus Latvijas robežām. Tirdzniecības finansēšanā ir iekļauti - akreditīvs, dokumentu inkaso, garantijas vēstule, darījumu konts. Akreditīvs ir bankas apņemšanās izmaksāt pārdevējam līgumā norādīto summu par precī pircēja vietā. Darījums, tiek akceptēts tikai pēc tam, kad bankā ir iesniegti visi nepieciešamie dokumenti, kas saistīti ar darījuma apstiprināšanu. Banka nodrošina importa (ja klients ir pircējs) un eksporta (ja klients ir pārdevējs) akreditīvus, preces pārdošanai vai pirkšanai no klienta darījuma partnera ārzemēs. Dokumentu inkaso ir starptautiski pirkšanas / pārdošanas darījumi, ko banka uzņemas kā pārdevēja aģenta funkcijas, saņemot naudu no pircēja. Garantijas vēstule ir darījums, kas noslēgts uz garantijas vēstules līguma pamata, kurā ir noteikts, ka banka apņemas veikt noteiktās summas izmaksu saņēmējam gadījumā, ja maksātājs nepildīs savas līgumsaistības. Banka neuzņemas pienākumus izpildīt garantijas vēstules līgumā atrunātos noteikumus, bet nodrošina garantijas vēstules līgumā atrunātās summas izmaksu saņēmējam. Darījuma konts paredzēts veiksmīgai pirkšanas – pārdošanas darījuma izpildei. Pārsvārā šie darījumi ir saistīti ar nekustamā īpašuma pirkšanu – pārdošanu.

Apgrozāmo līdzekļu palielināšana. “Apgrozāmie līdzekļi (darba kapitāls) ir uzņēmējdarbībā izmantojamā kapitāla daļa, kas tiek investēta saimniecisko operāciju veikšanai katra ražošanas – komerciālā cikla laikā. No grāmatvedības uzskaites viedokļa apgrozāmie līdzekļi ir aktīvi, kas var tikt pārvērsti naudas formā viena ražošanas cikla laikā” (Rurāne, 2006, 49.lpp). Šim finansēšanas veidam galvenā pamatdoma ir uzņēmuma apgrozāmo līdzekļu palielināšana un naudas plūsmas uzlabošana. Banka saviem esošajiem un potenciālajiem klientiem nodrošina iespēju, nepieciešamību pēc naudas līdzekļiem, kāda finanšu darījuma apmaksai, apgrozāmo līdzekļu palielināšanai vai kādas jaunas preces iegādei. Apgrozāmo līdzekļu palielināšanai, tiek piedāvāti vairāki kredītu veidi, ko klients var izvēlēties, izvērtējot sev piemērotāko risinājumu

konkrētai situācijai (īstermiņa tirdzniecības kredīti, īstermiņa kredīti, overdrafti bez ķīlas, kredītlīnija).

Korporatīvās finanses un investīcijas, klientiem tiek piedāvāta iespēja biznesa projektu finansēšanai un investīciju nodrošināšanai” (Autora prakses atskaite, 2015).

Hipotekārais kredīts ir iekļauts kategorijā pie ilgtermiņa finansēšanas, jo kredīts tiek izsniegts uz termiņu sākot no 5. gadiem līdz 10. gadiem, kas ir maksimālais aizdevuma atmaksas termiņš, ar iespēju pēc termiņa beigām pagarināt noslēgto aizdevuma termiņu. Hipotekārais kredīts ir viens no izplatītākajiem aizdevumu veidiem, hipotekārā kredīta izskatīšanas, apstiprināšanas un izsniegšanas shēma ir redzama zemāk (2.1. att.).

2.1. att. Hipotekārā kredīta izsniegšanas procedūra (Avots: Autora prakses atskaite, 2015)

Par hipotekārā kredīta dzīves ciklu var dēvēt laiku no pirmās tikšanās ar klientu līdz laikam, kad kredīts ir bankai atmaksāts pilnā apmērā. Sākumā klients ar bankas speciālistu - projektu vadītāju, norunā pirmo tikšanos un vienojas par darījuma nosacījumiem, ņemot vērā klienta vēlmes un to, ko banka var piedāvāt. Pirms projekta izstrādes procesa, klientam ir jāiesniedz bankā visi nepieciešamie dokumenti, lai kredītu menedžeris varētu analizēt un izvērtēt labāko piedāvājumu, atbilstoši klienta vēlmēm (iespējām), kā arī ņemot vērā bankas intereses, kas būtu bankai finansiāli izdevīgi. Sagatavotais projekts tiek iesniegts bankas kredītu komitejai lēmuma pieņemšanai, kad lēmums ir pieņemts, projekts tiek virzīts saskaņošanai bankas padomē. Kad visas, bankā iesaistītās, puses ir akceptējušas izstrādāto projektu, bankas juristi, balstoties uz kredītu komitejā pieņemto un akceptēto lēmumu, bankas juristi sagatavo līgumus.

Nākamais posms ir līgumu nosūtīšana klientam uz saskaņošanu, ja klients ir apmierināts ar sagatavotajiem līgumiem un to noteikumiem, līgumi tiek parakstīti. Pēc līgumu parakstīšanas, klients nomaksā valsts nodevu un kancelejas nodevu, parakstītie līgumi un čeki, kas apliecina valsts nodevas un kancelejas nodevas apmaksu, tiek iesniegti zemesgrāmatā tiesību ķīlas reģistrēšanai. Nākamais posms – dokumenti no zemesgrāmatas tiek sūtīti atpakaļ uz banku un pēdējais posms ir hipotekārā kredīta izsniegšana un klienta norēķinu konta vai darījuma konta reģistrēšana bankas uzskaites sistēmā. Pie hipotekārā kredīta izsniegšanas vienmēr tiek piesaistīts darījuma konts, lai gan pircējs, gan pārdevējs būtu droši, ka viss notiks saskaņā ar līgumu noteikumiem un bankas uzraudzībā. Pēc kredīta izsniegšanas kredītu projektu vadītājs pārliecinās par kredīta reģistrāciju sistēmā, vai viss atbilst līguma noteikumiem. Klientam tiek nosūtīts kredīta atmaksas grafiks, saskaņā ar kuru klientam jāveic kredīta pamatsummas un procentu, par kredīta lietošanu, atmaksa saskaņā ar bankas izsniegto atmaksas grafiku. Kredīta atmaksas grafiks ir līguma neatņemama sastāvdaļa.

No grāmatvedības viedokļa aizdevumu izsniegšana tiek uzskaitīta komercbankas grāmatvedības uzskaites sistēmā. Tā kā kredītiestādēs grāmatvedības uzskaitē tiek kārtota divkārsā ieraksta sistēmā, tad aizdevuma izsniegšana tiek uzskaitīta viena konta debetā un otra konta kredītā.

Visi kredītu pārvaldes izsniegtie aizdevumi, tiek reģistrēti bankas uzskaites sistēmā. Banka darbojas vairākos reģionos un katram reģionam ir noteikts viens vai vairāki kredītu menedžeri, kuri sadarbojas ar reģiona klientiem. Nepieciešamo informāciju par projektiem nodrošina reģiona konkrētais kredītu menedžeris. Kredītu uzskaites process tiek noteikts sākot no kredīta reģistrēšanas (izsniegšanas) bankas uzskaites sistēmā, līdz pilnīgai kredīta dzēšanai, kredīta dokumentu nodošanai glabāšanai bankas arhīvā. Bankas uzskaites sistēmā tiek reģistrēti dažādu veidu kredīti. Par pamatu tiek ņemts klienta vēlme attiecībā uz kredīta veidu, atmaksas kārtību u.c. faktori, kas ietekmē kredīta veida reģistrēšanu bankas uzskaites sistēmā. Ņemot vērā kredīta specifiskāciju bankas uzskaites sistēmā, tiek atvērti dažādi kredītu konti un pie kredītiem tiek piesaistīti ārpusbilances konti. Vai kredīta kontam pievieno ārpusbilances kontu, vai tas netiek pievienots ir atkarīgs no kredīta veida specifiskācijas.

Katru mēnesi tiek ģenerēta bankas kredītu portfeļa atskaite. Par šo procesu ir atbildīgs bankas darbinieks, kas ir atbildīgs par atskaites uzraudzību un atskaišu sagatavošanu bankas noteiktajos datumos saskaņā ar bankas iekšējām procedūrām. Kredītu portfeļa atskaitē ir iekļauta informācija par visiem bankā izsniegtiem kredītiem. Atskaite tiek ģenerēta balstoties uz bankas uzskaites sistēmā esošo informāciju par aktīviem klientu kredītu kontiem un ārpusbilances

kontiem, kas ir piesaistīti katram klientam. Tādā veidā tiek veikta izsniegto kredītu uzskaitē bankā. Ir pieļaujami gadījumi, kad atskaites tiek ģenerētas biežāk kā reizi mēnesī, tas atkarīgs no atskaites specifikācijas un informācijas pieprasījuma par darījumu. Kā arī atskaites, tiek ģenerētas ārpuskārtas, kas nozīmē, ka atskaiti var ģenerēt pēc bankas darbinieka pieprasījuma, ja ir nepieciešams veikt individuālu klienta kredītu datu analīzi.

Rietumu Bankā aizdevumu uzskaitē tiek organizēta, saskaņā ar Finanšu un tirgus kapitāla komisijas noteikumiem, Latvijas Republikas regulējošām prasībām, kā arī saskaņā ar Starptautiskiem finanšu standartiem. Parakstot aizdevuma līgumu, bankas atbildīgais darbinieks aizdevuma līgumu iesniedz bankas grāmatvedības pārvaldes, kredītu uzskaites nodaļas atbildīgajiem darbiniekiem. Pirms kredīta reģistrēšanas bankas uzskaites sistēmā, kredītu uzskaites speciālists pārbauda aizdevuma līgumu savas kompetences ietvaros, lai ir atrunāti visi nepieciešamie parametri aizdevuma izsniegšanai. Ņemot vērā aizdevuma veidu, tiek noteikts kredīta veids, kā aizdevums tiks reģistrēts bankas uzskaites sistēmā. Ja kredītam ir apstiprināta liela aizdevuma summa un tiks izsniegta pa daļām, tad sākotnēji klienta sesijā tiek atvērts ārpusbilances konts, kur tiek reģistrēta pilna aizdevuma līgumā atrunātā summa. Pie aizdevuma izsniegšanas, daļēji izsniegtā aizdevuma summa tiek uzskaitīta kredīta kontā, kas atspoguļojas klienta sesijā, bankas uzskaites sistēmā. Naudas līdzekļi tiek izsniegti līgumā norunātā kārtībā, klienta norēķinu kontā, vai tiek pārskaitīta uz līgumā norādītu citas bankas kontu. Situācijās, kad aizdevuma līguma specifika nosaka, ka nepieciešams reģistrēt darījuma kontu, aizdevuma summas daļa tiek ieskaitīta klienta darījuma kontā. Rietumu Bankā aizdevumi netiek izsniegti skaidrā naudā, jo aizdevumu summas ir relatīvi lielas, kas ir atbilstoši bankas darbības stratēģijai.

Kad banka uzņemas jebkādas saistības, tad tiek veikti grāmatojums.

Kredīts – Ārpusbilances konts, par atbilstošo summu, kas atrunāta kredīta līgumā.

Pie saistību izbeigšanas, tiek veikts grāmatojums.

Debets – Ārpusbilances konts par summu, kāda faktiski tika izsniegta klientam.

Pie katras nākamās kredīta daļas izsniegšanas par attiecīgo summu tiek samazināts ārpusbilances konts un palielināts kredīta konts.

Grāmatojums: Debets - Ārpusbilances konts	Kredīts - Kredīts konts	10000EUR
Grāmatojumi: Debets- Kredīta konts	Kredīts - Klienta norēķinu konts	10000EUR

Debets - Kredīts konts	Kredīts - Korespondējošie konti	10000EUR
Debets - Kredīts konts	Kredīts - Darījuma konts	10000EUR

Procenti, kas aprēķināti par izsniegto aizdevuma daļu, tiek uzskaitīti peļņas vai zaudējumu aprēķinā, ja nav ne mazāko šaubu, ka šie ieņēmumi tiks saņemti laikā bez kavējuma. Pie faktiskās procentu ieturēšanas, procenti tiek ieskaitīti bankas ieņēmumu kontā.

Grāmatojums: Debets –bilances konts „Uzkrātie procenti” 5000EUR
Kredīts – peļņas vai zaudējumu aprēķina konts „Uzkrātie procenti” 5000EUR

Kad banka ir faktiski saņēmusi no klienta aprēķinātos procentus, tiek veikts grāmatojums.

Grāmatojums: Debets – Klienta norēķinu konts 5000EUR
Kredīts – peļņas vai zaudējumu aprēķina konts Saņemtie procenti 5000EUR

Soda nauda, kas tiek aprēķināta par kavētiem maksājumiem, tiek uzskaitīta ārpusbilancē un pie faktiskās norakstīšanas tiek ieskaitīti bankas ieņēmumu kontā - soda nauda par kavētiem maksājumiem.

Grāmatojums: Debets - Klienta konts Kredīts - Ieņēmumi par soda naudām 5000EUR

Viens no bankas aizdevumu veidiem ir kredītlīnija, grāmatojumi tiek veikti, palielinot ārpusbilances kontu „Saistības pret kredītlīnijām”, par piešķirtā limita summu. Ja klients izmanto daļu no piešķirtā limita, tad tiek samazināts ārpusbilances konts “Saistības pret kredītlīnijām” un bilances konts “Kredītlīnijas”. Pretējā pusē tiek kreditēts konts “Klienta norēķinu konts” par izmantotās kredītlīnijas summu.

Grāmatojums: Kredīts – Ārpusbilance „Saistības pret kredītlīnijām” 10000 EUR

Kad klients izmanto daļu no piešķirtās kredītlīnijas, tiek veic šāds grāmatojums:

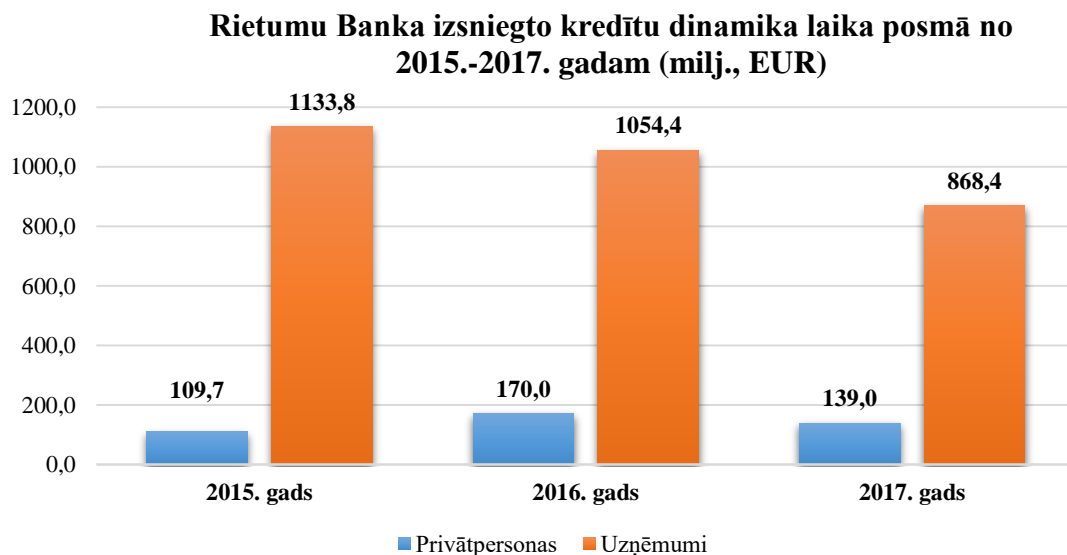
Grāmatojums: Debets – Kredītlīnijas Kredīts – Klienta konts 5000 EUR
Debets – Ārpusbilance „Saistības pret kredītlīnijām” 5000 EUR

Aizdevuma pilnīga dzēšana notiek pēc līdzīga principa kā daļēja aizdevuma atmaksa, norakstot atmaksājamo summu no klienta norēķinu konta.

Grāmatojums: Debets - Klienta norēķinu konts Kredīts - Kredīta konts 10000 EUR
Debets - Kase Kredīts - Kredīta konts 10000 EUR
Debets - Korespondējošie konti Kredīts - Kredīta konts 10000 EUR
Grāmatojums: Debets - Ārpusbilances konts Kredīts - Kredīts konts 10000EUR

Aizdevumu izsniegšana sniedz bankai vienu no galvenajiem ienākumu avotiem. Ienākumi galvenokārt no procentu maksājumiem, kas tiek aprēķināti par izsniegto aizdevuma daļu. Kā arī ienākumu avots ir komisijas maksas, kas tiek noteiktas pamatojoties uz izsniegtā aizdevuma riska pakāpi. Riska novērtēšanas pakāpi ietekmē dažādi faktori. Kā piemēram, aizdevuma izsniegšanas summa – ilgtermiņa aizdevuma minimālā summa uzņēmumiem Latvijas rezidentiem 200 000.00 EUR. Uzņēmumiem Latvijas nerezidentiem 2 milj. EUR. Hipotekāro aizdevumu minimālās summas Latvijas rezidentiem sākot no 200 000.00 EUR. Lielbritānijas rezidentiem minimālā hipotekārā kredīta summa ir 700 000.00 EUR. Kādas valsts rezidentiem (bankas klientiem) tiek izsniegts aizdevums. Procentu likme, kas ietekmē aizdevuma cenu (naudas cena, ko banka aizņemas, lai varētu izsniegt aizdevumu formā saviem klientiem).

Rietumu Banka ievēro konservatīvu kreditēšanas politiku, balstoties uz bankas iekšējo kreditēšanas politiku un normatīviem aktiem. Banka piedāvā inovatīvus un klientu vajadzībām piemērotus produktus, kas vislabāk atbilst katra individuāla klienta prasībām. Izsniegto kredītu bruto summas privātpersonām un uzņēmumiem (2.2. att.).

2.2. att. Rietumu Banka izsniegto kredītu dinamika laika posmā no 2015.-2017. gadam
(Avots: Rietumu Banka finanšu pārskats par 2015. un 2017. gadu)

Kā var redzēt attēlā 2016. gadā bija pieaugums izsniegto aizdevumu privātpersonām. 2016. gadā salīdzinājumā ar 2015. gadu, pieaugums palielinājās par 35%. Savukārt 2017. gadā ir

novērojams samazinājums par 22% attiecībā pret 2016. gadu. No apkopotiem datiem var secināt, ka privātpersonām lielākais izsniegto aizdevumu pieaugums ir 2016. gadā. 2015. gadā ir zemāks izsniegto aizdevumu apjoms salīdzinājumā ar 2016. un 2017. gadu. Savukārt uzņēmumiem izsniegto aizdevumu lielākais apjoms ir 2015. gadā un ar katru gadu samazinās. 2017. gadā izsniegto aizdevumu apjoms uzņēmumiem samazinājies par 31% salīdzinājumā ar 2015. gadu.

Nosakot kredītu izsniegto summu, jāņem vērā, ka tai skaitā ir veidoti speciālie uzkrājumi zaudējumiem no vērtības samazināšanās. Speciālo uzkrājumu zaudējumus no vērtības samazināšanās ietekmē šādi parametri:

- Uzskaites vērtība pēc stāvokļa uz 1. janvāri,
- Speciālie uzkrājumi zaudējumiem no vērtības samazināšanās,
- Peļņa vai zaudējumi no ārvalstu valūtu kursa svārstībām,
- Norakstītās summas.

“Kredītrisks – zaudējumu rašanās risks gadījumā, ja parādnieks (debitors) atteiksies vai nespēs pildīt saistības pret iestādi atbilstoši līguma noteikumiem” (FKTK noteikumi Nr. 24/9, 21.12.2001.).

Ņemot vērā Rietumu Banka darbības specifiku (turīgu privātpersonu un korporatīvo klientu apkalpošana), ir izstrādāti Bankas iekšējie noteikumi, kas nosaka kādā apjomā un kādiem aizdevumiem jāveido uzkrājumi, lai pēc iespējas vairāk banku pasargātu no riska par zaudētiem ienākumiem, kā arī no riska, ja parādnieks nespēj atdot izsniegtā aizdevuma pamatsummu. Lielākie uzkrājumi izveidoti 2016. gadā, kas ir izskaidrojams ar to, ka 2016. gadā bija palielinājies izsniegto aizdevumu apjoms privātpersonām (2.1. tabula).

2.1. tabula. Speciālie uzkrājumi (Avots: Rietumu Banka auditētie gada pārskati)

Speciālie uzkrājumi zaudējumiem no vērtības samazināšanās						
	Bruto 31.12.2017, tūkst., EUR	Speciālie uzkrājumi	Bruto 31.12.2016, tūkst., EUR	Speciālie uzkrājumi	Bruto 31.12.2015, tūkst., EUR	Speciālie uzkrājumi
Standarta	791,203	1,601	946,458	1,545	984,643	2,240
Uzraugāmie	82,601	14,478	125,061	22,747	158,392	23,815
Zemstandarta	82,743	32,687	89,288	31,999	38,254	15,192
Šaubīgie	31,319	22,113	53,069	40,712	50,830	39,083
Zaudētie	19,431	19,431	10,536	10,536	11,318	11,318
Kopā	1,007,297	90,310	1,224,412	107,539	1,243,437	91,648

Kredītportfelis ir bankas izsniegto kredītu kopums. Termins kredītportfelis tiek izmantots, lai kredītiestāde varētu labāk pārvaldīt aizdevumu izsniegšanu.

Rietumu Banka 2017. gadā bija izvirzījusi mērķi samazināt kredītriska koncentrāciju lielos kreditēšanas projektos. Kā rezultātā kredītportfeļa profila paplašināšana ietver lielu daudzumu vidēja izmēra kredītus. Komerckredītu portfelis veido aptuveni 89% no kopējā Bankas kredītu apjoma jeb 917 miljonus EUR. Lielākie komerckredītu tirgi ir Latvija, Krievija, Baltkrievija, bet lielākās komerckredītu portfeli pārstāvētās nozares ir nekustamo īpašumu apsaimniekošana, finanšu pakalpojumi un transporta pakalpojumi (2.2. tabula).

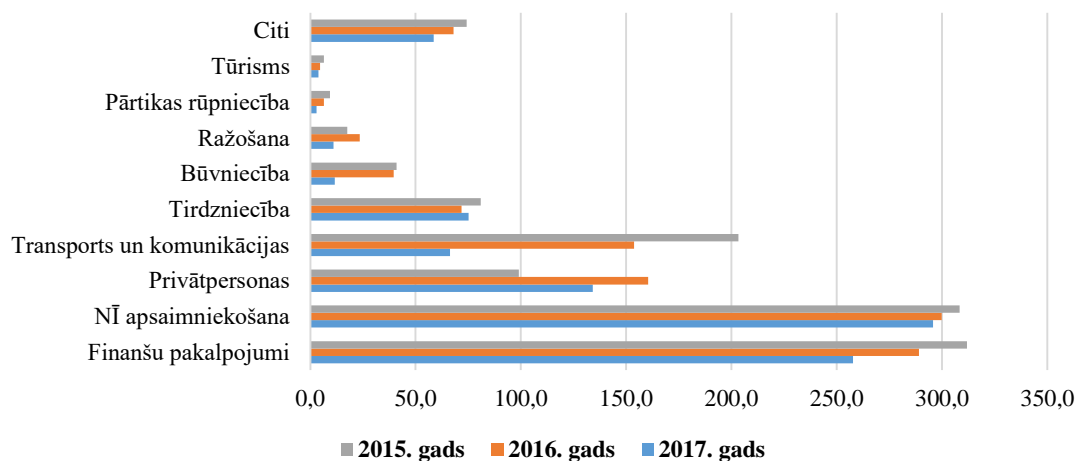
2.2. tabula. Rietumu Banka kredītportfeļa iedalījums pa nozarēm (Avots: Rietumu Banka finanšu pārskats par 2015., 2016. un 2017. gadu)

Rietumu Banka kredītportfeļa iedalījums pa nozarēm laika posmā no 2015.-2017. gadam (milj., EUR)			
	2015. gads	2016. gads	2017. gads
Finanšu pakalpojumi	311.8	289.1	257.7
NĪ apsaimniekošana	308.3	299.8	295.7
Privātpersonas	99.0	160.4	134.1
Transports un komunikācijas	203.3	153.8	66.4

Tirdzniecība	81.0	71.8	75.2
Būvniecība	41.0	39.6	11.6
Ražošana	17.6	23.5	11.0
Pārtikas rūpniecība	9.3	6.4	3.0
Tūrisms	6.4	4.7	3.8
Citi	74.3	68	58.6
KOPĀ:	1152.0	1117.1	917.1

Kā var redzēt attēlā 2017. gadā kopējais kredītu izsniegtais apjoms samazinājies par 26% salīdzinājumā ar 2015. gadu. Lielākais izsniegto kredītu apjoms ir 2015. gadā, apkopojot datus var novērot, ka ar katru gadu izsniegto kredītu apjoms samazinās. 2016. gadā kopējais izsniegto kredītu apjoms samazinājās par 22% salīdzinājumā ar 2015. gadu. Savukārt 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu, kopējais izsniegto kredītu apjoms samazinājās par 3%. Zemāk grafiski attēlots Rietumu Bankas kredītportfeļa iedalījums pa nozarēm. (2.3. att.).

Rietumu Banka kredītportfeļa iedalījums pa nozarēm laika posmā no 2015.-2017. gadam (milj., EUR)

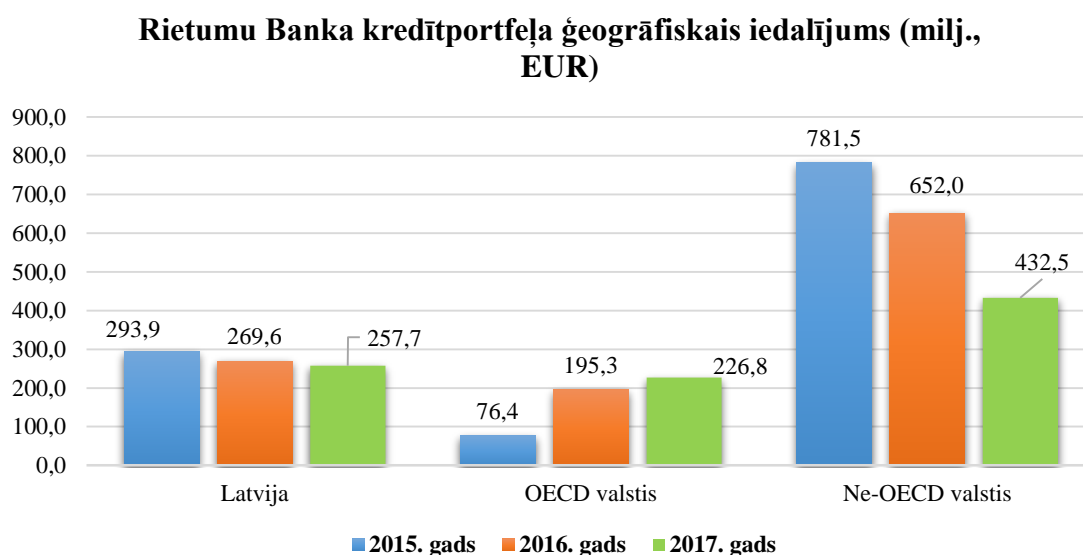
2.3. att. Rietumu Banka kredītportfeļa iedalījums pa nozarēm laika posmā no 2015.-2017. gadam (Avots: Rietumu Banka finanšu pārskats par 2015., 2016. un 2017. gadu)

Lielākais izsniegto kredītu apjoms ir Finanšu pakalpojumi, 2015. gadā bija lielākais izsniegto kredītu apjoms šajā nozarē. Savukārt 2017. gadā apjoms ir samazinājies šajā nozarē. Otra

lielākā finansētā nozare ir Nekustamā īpašuma apsaimniekošana, kā arī var novērot tendenci ar katru gadu izsniegto kredītu apjoma samazināšanās.

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas dalībvalstis. Saskaņā ar regulatora prasībām Bankas kredītriska koncentrācija ar vienu klientu vai saistītu klientu grupu nedrīkst pārsniegt 25% no tās kapitāla. 2015., 2016. un 2017. gadā Banka ievēroja šo prasību. Ņemot vērā NVS valstu reģionam raksturīgos riskus, 2018. gadā Banka plāno pārcelt kredītportfeli uz Latviju un citiem reģioniem, kā piemēram, Baltijas valstis un Eiropas Savienības dalībvalstis.

Lielākais izsniegto kredītu īpatsvars ir ne-OECD valstīs. Lielākie kreditēšanas klienti izvietoti Krievijā, Baltkrievijā, Kazahstānā, Azerbaidžānā u.c. austrumu valstīs (2.4. att.).

2.4. att. Kredītportfeļa ģeogrāfiskais iedalījums (Avots Rietumu Banka finanšu pārskats par 2015., 2016. un 2017. gadu)

Pēc autores domām banka pieturās pie izvirzītās stratēģijas turīgu privātpersonu un korporatīvo klientu apkalpošanā, uz ko norāda minimālās kreditēšanas prasības. Banka orientējas uz lielu aizdevumu izsniegšanu, kas spēj nodrošināt aizdevumu izsniegšanu turīgiem klientiem, kuriem nepieciešamas krietni lielākas aizdevumu summas virs vidējā līmeņa.

Pēc autores domām banka ir stabils uzņēmums, uz ko norāda bankas tīrā peļņa. Šajā gadā banka ir izstrādājusi jaunu stratēģiju klientu piesaistīšanā, kas nozīmē tās darbības paplašināšanos Eiropā. Bankas personāls sastāv no profesionāļiem dažādās nozarēs, kas spēj nodrošināt

pilnvērtīgu bankas darbību. Bankas personāls tiek rūpīgi izvērtēts personāla atlases konkursu kārtībā. Katrs pretendents tiek izvērtēts individuāli, ņemot vērā kandidāta iepriekšējo darba pieredzi un individuālās īpašības.

Pēc darba autores domām, Bankai ir izstrādāta pārdomāta stratēģija attiecībā uz klientu aizdevumu veidiem un izsniegšanas kārtību. Ir noteikti vairāki kritēji, kurus izvērtējot klientam tiek piedāvāts izdevīgākais risinājums aizdevuma saņemšanai, atkarībā no klienta vēlmēm un aizdevuma saņemšanas mērķiem.

2.2. Aizdevumu statistiskie rādītāji Latvijas komercbankās

Kredītiestādes peļņu galvenokārt veido procentu un komisiju maksāju, kas ieturēti izsniedzot aizdevumu. Kredītiestādes, balstoties savu darbības specifiku, apkalpo klientus lokāli un starptautiskā mērogā. Rietumu bankai vairākus gadus pārsvarā specializējās ārvalstu korporatīvo un turīgu fizisko personu apkalpošanā. Līdz ar to lielākā daļa klientu ir nerezidenti. Kā arī aizdevumu summas ir krietni vien lielākas nekā kredītiestādēs, kas pārsvarā savu darbību koncentrē vietējā mērogā.

Latvijas komercbankas, balstoties uz banku specifisko darbību, piedāvā saviem klientiem atbilstošus aizdevumu veidus (2.3. tabula).

2.3. tabula. Aizdevumu veidi Latvijas komercbankās (Avots: autora apkopojums)

Rietumu Banka	Swedbank	SEB Banka	ABLV Bank*
Hipotekārie kredīti (darījumu konts)	Patēriņa kredīts	Hipotekārais kredīts mājokļa iegādei, būvniecībai un remontam	Hipotekārais kredīts
Kredīts pret vērtspapīriem	Kredīts tehnikai	Patēriņa kredīts	-
Tirdzniecības finansējums	Mājokļa kredīts	Overdrafts	-
Overdrafts (overdrafts bez ķīlas)	Patēriņa kredīts mājoklim	Kredīts studentiem	-
Kredītlīnija	Kredītlīnija	Kredīts ar nekustamā īpašuma ķīlu	-
Garantija / Akreditīvs	Studiju kredīts	Auto līzings	-
Īstermiņa kredīti / Īstermiņa tirdzniecības kredīti	-	-	-

*ABLV Bank 2018. gada 26. februārī banka ir nākusi klajā ar paziņojumu par bankas pašlikvidāciju.

Lai veicinātu konkurētspēju, Latvijas komercbankas seko līdzi aktualitātēm un savu konkurentu darbībām, lai spētu piedāvāt saviem klientiem labākus produktus ar izdevīgākiem nosacījumiem. Izstrādājot piedāvājumus klientiem ir jāņem vērā bankas specifiskā darbība un noteiktais stratēģijas virziens. Rietumu Banka, līdz 2018. gadam, bija specializējusies uz nerezidentu tirgu un guvusi lielisku pieredzi šajā jomā 25. gadus. Līdz ar to bankas specifika bija turīgu privātpersonu un korporatīvo klientu apkalpošana.

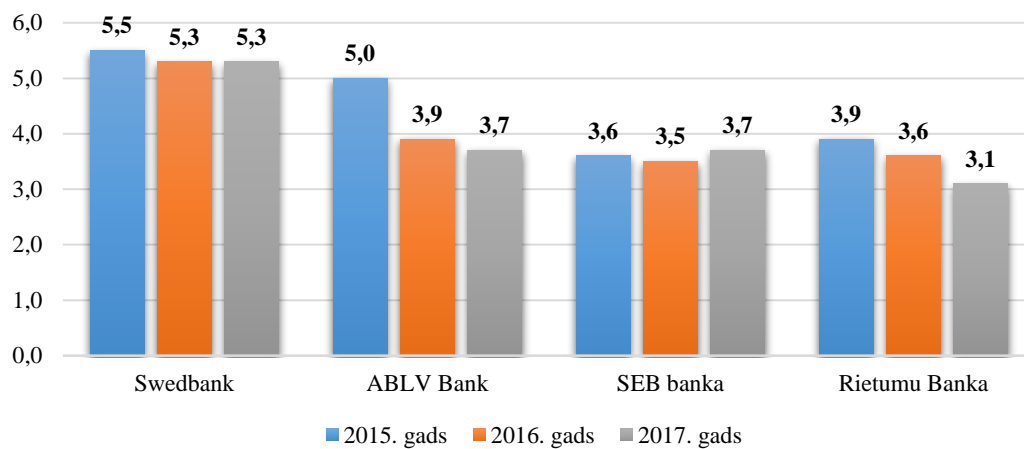
Savukārt Swedbank un SEB Banka ir vairāk specializējusies uz lokālo tirgu, t.i., vietējie Latvijas iedzīvotāji. No apkopotajiem datiem var secināt, ka Swedbank pieder lielākā lokālā tirgus daļa, ko var redzēt pēc finanšu rādītājiem. Līdz ar to, bankas piedāvā tādus produktus, lai atbilstu savai specifikai un ņemot vērā klientu individuālās vēlmes.

2017. gada beigās trīs lielākās Latvijas komercbankas pēc aktīviem bija „Swedbank”, „Luminor Bank” (2017. gadā izveidota jauna komercbanka, apvienojoties divām bankām Latvijā – DNB Banka un Nordea Bank AB Latvijas filiāle) un „SEB banka”. Darba autores pētāmā komercbanka – Rietumu Banka – ieņem 5. vietu šajā sarakstā. 2017. gada beigās „ABLV Bank” ieņēma 4. vietu banku topā pēc aktīviem.

2018. gadā situācija ir krasī mainījusies, jo 28. februārī „ABLV Bank” akcionāri ir pieņēmuši lēmumu par bankas pašlikvidācijas procesa sākšanu. Bankas darbība tika apturēta pēc tam, kad Amerikas Savienoto valstu finanšu noziegumu apkarošanas institūts paziņoja, ka ir pieņēmuši lēmumu vērst sankcijas pret banku par naudas atmazgāšanu, sankciju pārkāpumiem un kukuļdošanu.

Savukārt 2016. gadā situācija bija savādāka un lielāko banku tops atšķīrās no 2017. gada. Kad 2016. gadā pirmajā vietā banku topā pēc aktīviem bija „Swedbank”, otro vietu ieņēma „ABLV Bank” un trešā vietā bija „Rietumu Banka” (2.5. att.).

Latvijas komercbanku aktīvi laika posmā no 2015.-2017. gadam (miljrd., EUR)

2.5. att. Banku aktīvi laika posmā no 2015.-2017. gadam (Avots: Latvijas Komercbanku asociācija)

Kā var redzēt attēlā, pirmajā vietā pēc aktīviem ir Swedbank, otrā vietā ABLV Bank. 2015. gadā Rietumu Banka bija trešā lielākā banka Latvijā pēc aktīviem. Kā rāda datu apkopojums, tad ar katru gadu Rietumu Bankas aktīvi samazinās. 2015. un 2016. gadā Rietumu Banka bija trešā lielākā banka pēc aktīviem, savukārt 2017. gadā situācija ir nedaudz mainījusies un trešo vietu ieņem SEB banka - Rietumu Banku atstājot ceturtnā vietā.

Lai gan ABLV Bank var uzskatīt par vienu no lielākajām bankām Latvijā ir jāpiemin, ka 2018. gada 26. februārī ABLV Bank pieņem lēmumu par pašlikvidācijas procesa uzsākšanu. Šāds lēmums tika pieņemts pēc tam, kad Amerikas Savienoto Valstu Finanšu ministrijas Finanšu noziegumu apkarošanas institūcijas (FinCEN) paziņojuma noteikt sankcijas "ABLV Bank" par naudas atmazgāšanas shēmām, kas palīdzējušas Ziemeļkorejas kodolieroču programmai, kā arī nelegālām darbībām Azerbaidžānā, Krievijā un Ukrainā u.c. austrumu valstīs.

Kredītu izsniegšana nav iedomājama bez procentiem, līdz ar to ļoti būtisks elements ir procentu likmes noteikšana, kas galvenokārt veido bankas peļņu par kredītu izsniegšanu.

“Ekonomikā ir daudz atšķirīgu procentu likmju, cik valstī ir aizņēmumu veidu. Jebkura kredīta veida vai finanšu instrumenta ar fiksētu ienākumu procentu likmes lielums ir atkarīgs no situācijas naudas tirgū, kā arī no citiem nosacījumiem, kā piemēram:

- Norēķinu vienība ir valūta (jebkura) vai prece;

- Maksājuma termiņa (īstermiņa aizdevumam var tikt noteikta augstāka procentu likme);
- Riska pakāpes (jo augstāks risks, jo procentu likme var tikt noteikta daudz augstāka)”
(Bikse, 2009, 151. lpp).

EURIBOR ir Eiro starpbanku kredītu procentu likme. Eiropas Banku federācijas noteiktais EURIBOR indekss ir likme ar kādu bankas aizņemas līdzekļus Eiropas Savienības valstu starpbanku tirgū. EURIBOR (Euro Interbank Offered Rate) procentu likme ir pievienotā procentu likme, kas tiek noteikta konkrētam periodam pie aizdevumu izsniegšanas. EURIBOR procentu likme ir daļa no eiro valūtā ņemto kredītu atmaksas kopējās procentu likmes. Kā var redzēt tabulā šobrīd EURIBOR likme ir ar negatīvu zīmi, kas nozīmē, ka kopējie kredītu procentu maksājumi samazinās (2.4. tabula).

2.4. tabula. EURIBOR procentu likme (Avots: Latvijas Bankas datu apkopojums)

	1M	3M	6M	1Y
2015.12.31	-0,205	-0,131	-0,040	0,060
2016.12.31	-0,368	-0,319	-0,221	-0,082
2017.12.31	-0,368	-0,329	-0,271	-0,186

LIBOR (London Interbank Offered Rate) ir Britu Baņķieru asociācijas noteiktais LIBOR indekss, kas ir pasaulē visplašāk izmantotais procentu likmju indekss. Londonas starpbanku kredītu procentu likme. Likme ar kādu bankas aizņemas līdzekļus Londonas starpbanku tirgū (2.5. tabula).

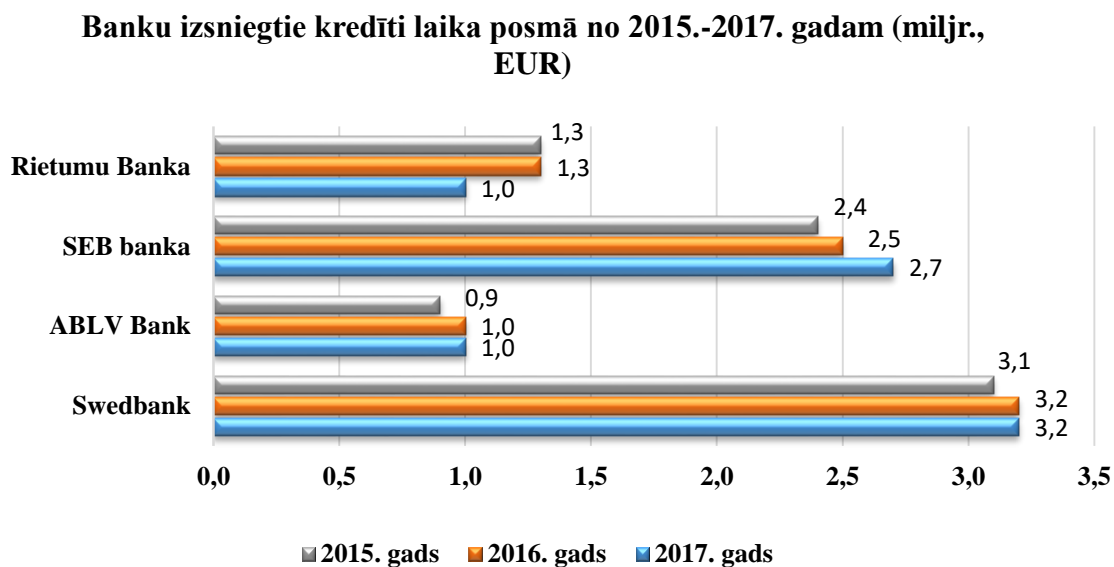
2.5. tabula. LIBOR procentu likme (Avots: Latvijas Bankas datu apkopojums)

	1M	3M	6M	1Y
2015.12.31	0,430	0,613	0,846	1,178
2016.12.31	0,772	0,998	1,318	1,686
2017.12.31	1,564	1,694	1,837	2,107

Kā var novērot tabulās, ka EURIBOR likme ir ar negatīvu zīmi, savukārt LIBOR likme ir ar pozitīvu zīmi.

Banka ir kredītiestāde, kas savā vārdā saviem klientiem izsniedz aizdevumus, balstoties uz klientu individuālām vēlmēm. Aizdevuma izsniegšana ir galvenais kredītiestāžu peļņas avots, jo banka saņem atlīdzību par aizdevuma izsniegšanu procentu veidā kopā ar aizdevuma

pamatsummu, ko klients atmaksā saskaņā ar izsniegtā aizdevuma grafiku. Vadošo Latvijas banku tops pēc izsniegto aizdevumu apjoma (2.6. att.).

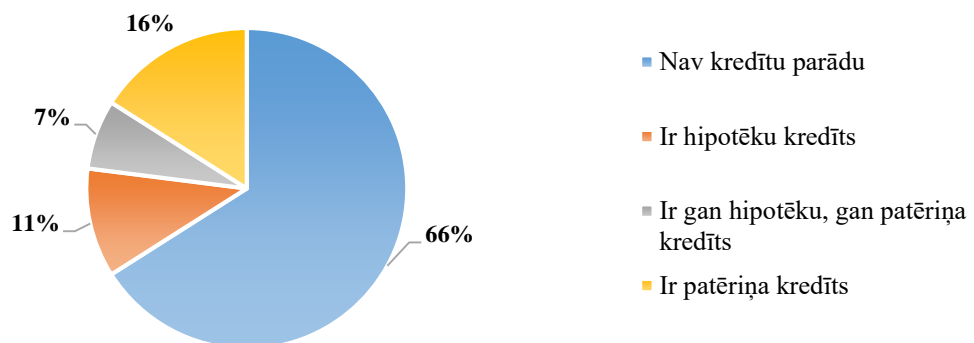

2.6. att. Latvijas komercbanku izsniegtie kredīti laika posmā no 2015.-2017. gadam (Avots: Latvijas Komercbanku asociācija)

Kā var redzēt attēlā, tad līderis izsniegto kredītu jomā ir Swedbank. Kopumā var redzēt, ka Swedbank trīs gadu laikā izsniegto kredītu apjoms nav būtiski mainījies. SEB banka ir otrā vietā pēc izsniegto kredītu apjoma. Rietumu Banka ierindojas trešā vietā pēc izsniegto kredītu apjoma. "ABLV Bank" starp apkopotajiem datiem ir ceturta vietā pēc izsniegto kredītu apjoma. Kā var novērtot kopumā trīs gadu laikā katra bankas notur savas pozīcijas un izsniegto kredītu apjoms būtiski nemainās.

2016. gada decembrī tika publicēta Eiropas Centrālās Bankas organizētās mājsaimniecību finanšu un patēriņa aptaujas rezultāti par 2014. gadu. Latvijā šī aptauja tika veikta pirmo reizi un nākamā aptauja tiks veikta 2017. gada rudenī. Līdz ar to, dati par 2017. gadu vēl nav pieejami un ir atspoguļoti jaunākie, pieejamie dati par mājsaimniecību iesaisti kredītu tirgū (2.7.att.).

Mājsaimniecību iesaiste kredītu tirgū (% no kopējā mājsaimniecību skaita)

2.7. att. Latvijas mājsaimniecību iesaiste kredītu tirgū (Avots: Latvijas Bankas, Finanšu stabilitātes pārskats par 2017. gadu)

Kā liecina apkopotie dati, Latvijas mājsaimniecību iesaiste kredītu tirgū tiek vērtēta zemāka nekā visā eiro zonā kopumā. Saskaņā ar apkopotajiem datiem 2014. gadā Latvijas mājsaimniecību kredītsaistības bija tikai 34%. Visā eiro zonā kopumā kredītsaistības bija 42% mājsaimniecību.

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas apkopotie dati par 2017. gadu liecina, ka banku sektora aktīvu apmērs pakāpeniski ir samazinājies. Kopējais kredītportfelis 2017. gadā ir samazinājies par 4,6%.

Pēc autores domām banka pieturās pie izvirzītās stratēģijas turīgu privātpersonu un korporatīvo klientu apkalpošanā, uz ko norāda minimālās kreditēšanas prasības. Banka orientējas uz lielu aizdevumu izsniegšanu, kas spēj nodrošināt aizdevumu izsniegšanu turīgiem klientiem, kuriem nepieciešamas krietni lielākas aizdevumu summas virs vidējā līmeņa.

Pēc darba autores domām Rietumu banka sevi pierāda kā nopietnu konkurentu un spēcīgu tirgus dalībnieku. Rietumu banka, ņemot vērā savu klientu individuālās vēlmes, piedāvā tiem izdevīgākos risinājumus kredītu saņemšanai. Kā arī kredītu piedāvājums ir plašs un orientēts uz bankas klientu vajadzībām. Rietumu bankai kredītu veidi ir klasificēti četrās lielās grupās, kurās savukārt ir detalizētāka klasifikācija, kur tiek iedalīti kredītu veidi.

Bankā aizdevumu uzskaitē tiek organizēta, saskaņā ar Finanšu un tirgus kapitāla komisijas noteikumiem, Latvijas Republikas regulējošām prasībām, kā arī saskaņā ar Starptautiskiem

finanšu standartiem. Kredītu uzskaitē tiek apkopota vienotā bankas uzskaites sistēmā, kur tiek iekļauta visa informācija par izsniegtiem aizdevumiem un tiek ģenerēts grafiks, kas tiek sastādīts pielāgojot katram klientam individuāli, saskaņā ar kredīta līguma nosacījumiem.

Procentu likme ir svarīgs kredīta būtības elements, jo no tā ir atkarīgs, cik klientam nāksies atmaksāt bankai par izsniegto aizdevumu un pēc būtības tas noteiks konkrētā kredīta cenu ar kuru klientam jāērķinās pie kredīta saņemšanas. Šobrīd ir aktuālas divas procentu likmju bāzes, EURIBOR procentu likme - Euro Interbank Offered Rate. Procentu likme LIBOR –London Interbank Offered Rate.

Pēc apkopotajiem datiem par māsaimniecību iesaistīšanos kredītu tirgū var secināt, ka 2014. gadā Latvijas māsaimniecību kredītsaistības kopā sastādīja vien 34%. 66% no aptaujātajiem nebija kredītsaistību parādu. 16% no aptaujātajiem ir hipotekārais kredīts, 17% ir gan hipotekārais kredīts, gan patēriņa kredīts, 16% aptaujāto ir tikai patēriņa kredīts. No iepriekšminētā var secināt, ka kopējā situācija ir vērtējama kā pozitīvs rādītājs un tomēr māsaimniecību iesaiste kredītu tirgū ir nozīmīga kopējās valsts izaugsmes attīstībā. Šo apstākli var veicināt, informējot iedzīvotājus par kreditēšanas iespējām, kā arī ļoti būtiski ir izglītēt un sniegt informāciju iedzīvotājiem par atbildību, ar ko ilgtermiņā ir jāērķinās pie kredīta saņemšanas.

Darba autores pētāmā banka - Rietumu Banka- saglabā ceturto vietu pēc aktīviem pelnošāko banku sarakstā. Pirmā vietā pēc aktīviem un izsniegto aizdevumu apjoma ierindojas "Swedbank". 2015. un 2016. gadā Rietumu Banka ieņēma trešo vietu banku topā pēc aktīviem. Pēc izsniegto aizdevuma apjoma Rietumu Banka ieņem stabilu trešo vietu citu banku starpā Latvijā. Pēc autores domām banka ir stabila un šobrīd ir koncentrējusies uz stabilitātes noturēšanu un ilgtermiņa stratēģijas pārskatīšanu, lai spētu noturēt augsto pozīciju Latvijā reģistrēto komercbanku starpā. Ņemot vērā, ka 2018. gadā viena no Latvijas lielākajām bankām sniedza paziņojumu par pašlikvidāciju, it īpaši šobrīd Latvijā reģistrētām bankām ir jādomā par reputācijas saglabāšanu un visu noteikumu un regulu ievērošanu, kas attiecās uz Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu.

3. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

3.1. Kredītiestādes kreditēšanas stabilitātes nodrošināšana

Kreditēšanā ir svarīgi, lai kredītiestādei būtu pietiekami brīvie resursi, kurus kredītiestāde var piedāvāt saviem klientiem un potenciālajiem klientiem aizdevumu veidā, par to saņemot procentus par izsniegto aizdevuma daļu. Līdz ar to arī kredītiestādes stabilitāte ir nozīmīga komercdarbībā, lai banka spētu saglabāt darbības turpinājumu nākotnē.

"Bankas finansējuma struktūra atspoguļo to, kā tiek finansēta tās darbība, galvenokārt aizdevumi. Parasti bankas pieņem noguldījumus, lai finansētu to piešķirtos aizdevumus. Tādējādi kredītu un noguldījumu attiecība ir bieži izmantots rādītājs, kas palīdz novērtēt, vai bankām ir stabils finansējums. Kredītu un noguldījumu attiecība ir banku piešķirto aizdevumu attiecība pret kopējiem noguldījumiem, kas saņemti no klientiem. Šī attiecība atspoguļo aizdevuma portfeļa daļu, kas tiek segta ar noguldījumiem, kurus uzskata par stabilu finansējuma avotu" (Banku sektors un finanšu stabilitāte, 2017).

Banku nozarē svarīgāko finanšu rādītāju lielumus nosaka Finanšu un kapitāla tirgus komisija. Finanšu un kapitāla tirgus komisija ir banku darbību uzraugošā institūcija.

Likviditātes rādītājs ir rādītājs, kas parāda bankas spēju segt savas saistības attiecībā pret saviem klientiem. Aprēķinātais koeficients parāda vai bankai ir pietiekami daudz līdzekļu (skaidra nauda un likvīdu aktīvu), lai ar tiem varētu izpildīt savas saistības pret klientiem. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas noteiktais minimālais likviditātes rādītājs ir 30 % no bankas tekošo saistību kopsummas. Likviditātes rādītāju aprēķina pēc formulas - Likvīdo aktīvu attiecība pret tekošām saistībām. Likvīdie aktīvi sastāv no: nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu. Tekošās saistības sastāv no: saistības uz pieprasījumu un saistības, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienas.

Kapitāla pietiekamības rādītājs norāda uz nepieciešamo kapitālu iespējamo zaudējumu segšanai. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas noteiktais minimālais kapitāla pietiekamības rādītājs ir 8%. Kapitāla pietiekamības rādītāju aprēķina kopējais kapitāls pret kredītrisku. Rietumu Banka pēc likviditātes un kapitāla pietiekamības rādītājiem ir vērtējama kā stabila banka uz ko norāda tās augstie rādītāji. Likviditātes rādītājs 83.50% un kapitāla pietiekamības rādītājs 24.36%.

Rentabilitātes rādītāji parāda uzņēmuma darbības efektivitāti. Viens no rentabilitātes rādītājiem ir pašu kapitāla atdeve (*return on equity-ROE*). Pašu kapitāla atdeve norāda uz bankas efektivitāti peļņas gūšanā, izmantojot pašu kapitālu. Būtisks rentabilitātes rādītājs ir aktīvu atdeves rādītājs (*return on assets-ROA*), kas norāda uz bankas darbības efektivitāti, cik veiksmīgi banka izmanto aktīvus peļņas veidošanā. Aprēķinātais rādītājs palīdz novērtēt, ko banka var nopelnīt ar to, kas tai ir pieejams. Ar šo rādītāju ļoti ērti salīdzināt viens nozares uzņēmumu darbības efektivitāti. Komercbanku finanšu rādītāju apkopojums (3.1. tabula).

3.1. tabula. Komercbanku finanšu rādītāji uz 31.12.2017 (Avots: autora apkopojums)

Komercbanka	Likviditātes rādītājs	Kapitāla pietiekamības rādītājs	Kapitāla atdeves rādītājs (ROE)	Aktīvu atdeves rādītājs (ROA)
AS "Swedbank"	45.95%	25.80%	13.19%	1.82%
"ABLV Bank"*	81.05%	21.08%	15.43%	1.37%
"SEB Banka"	35.65%	22.49%	9.37%	1.06%
"Rietumu Banka"	83.50%	24.36%	7.53%	1.10%

Pēc apkopotiem datiem var secināt, ka lielākās Latvijas komercbankas saglabā augstu likviditātes rādītāju, kā arī kapitāla pietiekamības rādītājs ir pietiekoši augstā līmenī. Kapitāla pietiekamības rādītājs banku sektorā pēc apkopotiem datiem 3 reizes pārsniedz noteikto minimālas kapitāla pietiekamības rādītāju. Rietumu Bankas zema kapitāla atdeves rādītājs ir skaidrojams ar to, ka 2017. gadā bankai būtiski samazinājās tīrā peļņa salīdzinot ar 2016. gadu (2017. gads – 33 milj., EUR, 2016. gads – 80 milj., EUR). 2017. gada peļņas samazinājums ir skaidrojams ar to, ka bankai bija nepieciešams izveidot uzkrājumus.

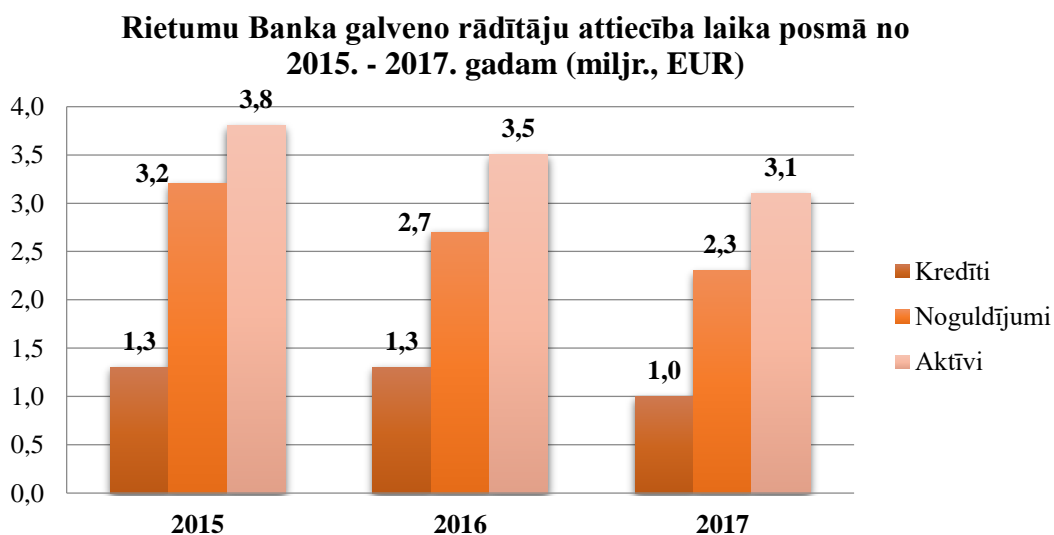
Sākotnēji, lai nodrošinātu kredītiestādes stabilu darbību, pamata rādītāji ir jānodrošina stabilā līmenī, lai parādītu sevi kā stabilu un drošu uzņēmumu. Kā pirmie un svarīgākie rādītāji stabilitātes nodrošināšanai ir likviditātes rādītājs - parāda uzņēmuma spēju segt savas īstermiņa saistības pret saviem klientiem. Kapitāla pietiekamības rādītājs - kapitāls, kas nepieciešams iespējamo zaudējumu segšanai.

Risku un kapitāla savstarpējo attiecību nodrošināšana optimālajā līmenī ir viens no komercbanku finanšu stabilitātes pamatnosacījumiem. Viens no galvenajiem risku veidiem, ar kuru saskaras komercbankas, ir kredītrisks. Kredītrisks ir visizplatītākais finanšu riska veids,

kas nozīmē iespēju ciest zaudējumus gadījumā, ja parādnieks nespēs vai atteiksies pildīt saistības pret komercbanku saskaņā ar noslēgto aizdevuma līgumu.

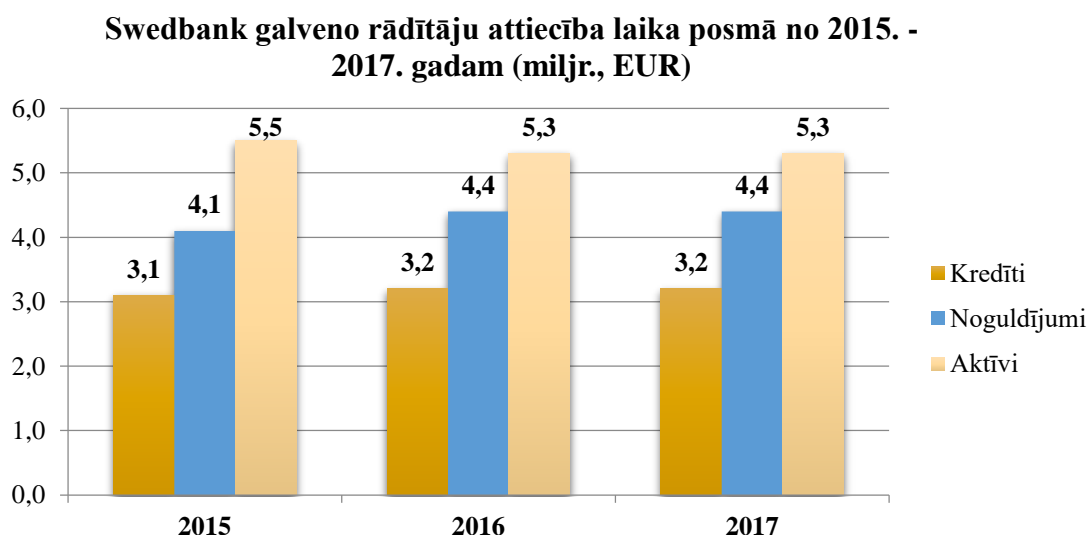
"Populārākais veids naudas līdzekļu piesaistīšanai ir starpbanku kredīts. Ar brīvu kredītresursu pārdošanu nodarbojas tās bankas, kurām ir resursu pārpalikums. Lai šie brīvie līdzekļi dotu ienākumus, bankas cenšas piedāvāt tos citām bankām. Savukārt, tās bankas, kuras grib apmierināt savu klientu vajadzības pēc aizņemtajiem līdzekļiem, kā arī uzlabot savu likviditāti, pērk resursus" (Saksonova, 2006, 86.lpp.).

Kreditēšanas stabilitātes nodrošināšanai nepieciešams piesaistīt brīvos naudas līdzekļus, izvērtējot kritērijus, uz kuriem balstoties kredītiestāde var izsniegt aizdevumus. Kreditēšanas stabilitāti nosaka vairāki kritēriji, kā piemēram, klienta rezidences valsts, jāsaprot, kādus riskus ietver konkrētās valsts reģions aizdevumu izsniegšanai. Kā arī nepieciešams sekot līdzi kopējam kapitālam, lai kredītiestādei būtu līdzekļi kurus izsniegt aizdevumu formā, lai nerodas situācija, ka klients aizņemas naudas līdzekļus un nespēj atgriezt. Kā arī jāņem vērā kredītiestādes aktīvu kopsummas attiecība pret kredītportfeli un kredītportfeļa attiecība pret noguldījumiem. Banku stabilitāti nosaka vairāki faktori, kā svarīgākie tiek vērtēti banku kopējie aktīvi, kredītu un noguldījumu īpatsvars (3.1. att.).

3.1. att. Rietumu Banka galveno rādītāju attiecība laika posmā no 2015.-2017. gadam (Avots: Latvijas komercbanku asociācijas apkopotie dati)

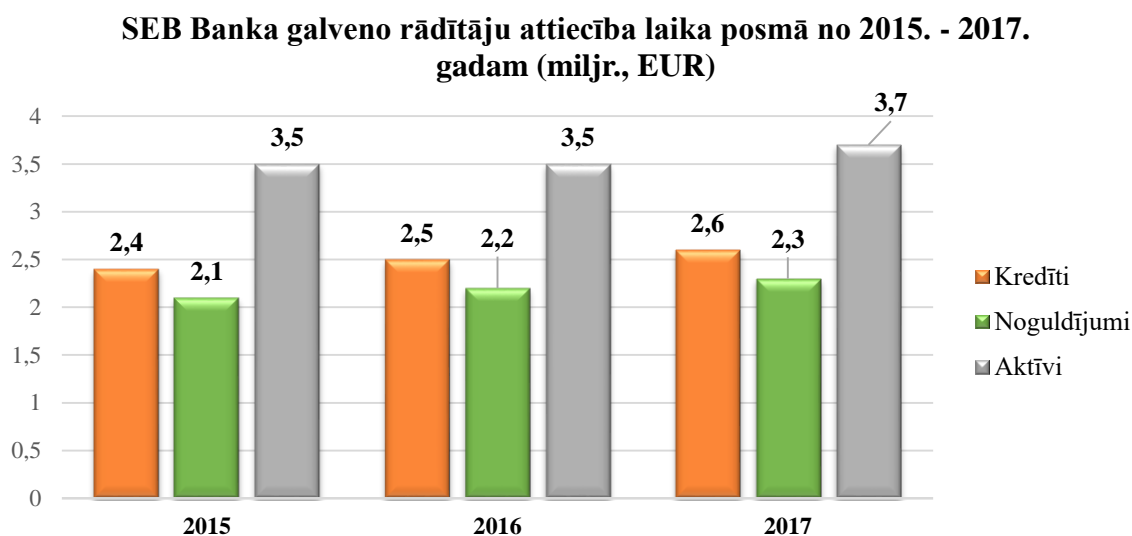
Kā var novērot attēlā, tad visi rādītāji ar katru gadu samazinās. 2016. gada nogalē kopējie aktīvi sastādīja 3.5 mljrd., EUR, kas ir par 8.4% mazāk nekā 2015. gadā. Kā arī 2016. gadā ir novērojams noguldījumu apjoma samazinājums, kas sastāda aptuveni 14%, un sasniedza 2.7 mljrd., EUR. Salīdzinot 2017. un 2016. gadu, var secināt, ka norēķinu konti un noguldījumi ir samazinājušies par 14.7% un sasniedza 2.3 mljrd., EUR. Noguldījumu apjoma samazinājums galvenokārt ir skaidrojams ar ekonomisko lejupslīdi Krievijā. 2017. gadā kredīti veido 33% no kopējiem aktīviem. Kopš 2010. gada šis rādītājs nav pārsniedzis 45% . Lai varētu noteikt Latvijas komercbanku tendences ir nepieciešams veikt salīdzināšanu vairākām komercbankām. Salīdzināšanai ir ņemtas vērā Latvijā lielākās komercbankas pēc aktīvu apjoma. Swedbank ir viena no lielākajām Latvijā reģistrētām komercbankām, līdz ar to tiek ņemts vērā Swedbank datu apkopojums (3.2. att.).

3.2. att. Swedbank galveno rādītāju attiecība laika posmā no 2015.-2017. gadam (Avots: Latvijas komercbanku asociācijas apkopotie dati)

Kā var novērot attēlā, Swedbank situācija ir savādāka, salīdzinājumā ar Rietumu Bankas rādītājiem. Swedbank kredītportfelis un piesaistītie noguldījumu ir nemainīgi ar nelielu pieauguma tendenci. Aktīvu kopsumma 2016. un 2017. gadā ir samazinājusies, salīdzinājumā ar 2015. gadu. Savukārt kredītportfelis un piesaistītie noguldījumi 2016. un 2017. gadā ir pieauguši salīdzinājumā ar 2015. gadu. 2016. gada kredītportfeļa pieaugums, galvenokārt ir skaidrojams ar to, ka 2016. gadā Swedbank iegādājās Danske Bank kredītportfeli. 2016. un

2017. gadā kredītportfelis un piesaistītie noguldījumi ir nemainīgi, kas norāda uz bankas stabilitāti kredītēšanas jomā un noguldījumu piesaistīšanā. Neskatoties uz banku nozarē veiktajām izmaiņām likumdošanā, Swedbank ir spējusi saglabāt līderpozīcijas Latvijas tirgū starp Latvijā reģistrētām komercbankām. SEB Banka tiek vērtēta, kā trešā lielākā banka Latvijā, ņemot vērā vidējos finanšu rādītājus. SEB Bankas rādītāju apkopojums (3.3. att.).

3.3. att. SEB Banka galveno rādītāju attiecība laika posmā no 2015.-2017. gadam (Avots: Latvijas komercbanku asociācijas apkopotie dati)

Kā var redzēt attēlā, ka ar katru gadu bankas rādītāji palielinās, kas ir vērtējami pozitīvi, jo pieaug kredīti un noguldījumi, līdz ar to pieaug kopējie bankas aktīvi. Kā viens no iemesliem kredītu apjoma palielināšanās var minēt, ka ir pieaugusi privātpersonu interese par mājokļu kredītēšanu, salīdzinājumā ar 2016. gadu. 2017. gadā izsniegtais mājokļu kredītu apjoms palielinājies par 30% salīdzinājumā ar 2016. gadu. 2017. gada beigās kredītu apjoms sastāda 2.6 mljrd., EUR.

Pēc autores domām visas trīs bankas sevi parāda kā līderus savā nozarē. Līdz 2017. gada beigām Rietumu Bankas stratēģija bija piesaistīt klientus ar ienākumiem virs valstī vidējā līmeņa. Ņemot vērā 2018. gadā notikušās izmaiņas, kad tiek piemērotas stingrāka uzraudzība augsta riska klientiem, Rietumu Bankai nepieciešams izstrādāt jaunu stratēģiju savas darbības pilnveidošanai. Swedbank un SEB Banka pārsvarā darbojas vietējā tirgū, līdz ar to 2018. gada izmaiņas tieši šīs bankas nebūs tik ļoti skārušas, lai gan arī uz šīm bankām attiecas jaunās

izmaiņas. Kopumā banku rādītāji ir vērtējami kā labi un ar pieauguma tendenci. Kā arī šobrīd vadošās bankas saglabā savas līdera pozīcijas, kas ir ļoti labs un stabils rādītājs banku nozarē.

3.2. Reputācijas risks banku nozarē

Bankām reputācija ir ļoti nozīmīga, jo tādā veidā banka var palielināt savu klientu bāzi. Ja par banku ir dzirdētas labas atsauksmes, kas veido pozitīvu bankas tēlu, klienti paši būs ieinteresēti sadarboties ar banku, kurai ir pozitīvs tēls sabiedrībā. Kā arī pretēji, ja banka būs zaudējusi savu labo vārdu, būs bojāta reputācija, līdz ar to klienti nebūs ieinteresēti sadarboties ar šādu banku un banka zaudēs klientus līdz ar to potenciālos ieņēmumus no klientu darījumiem.

“Reputācijas risks ir saistīts ar negatīva sabiedrības viedokļa izveidošanos par bankas stāvokli (ieskaitot neprecīzas informācijas risku un risku, kas saistīts ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nepietiekamu novērošanu), kura rašanās rezultātā banka var zaudēt esošus klientus un spēju iegūt jaunus klientus”(Reputācijas risks, 2018).

Reputācijas saglabāšana un uzlabošana ir ļoti būtisks faktors uzņēmējdarbības saglabāšanā un darbības uzlabošanā. Kā tikko tiek zaudēta sabiedrības uzticība, uzņēmums var zaudēt esošus klientus un var rasties problēmas jaunu klientu piesaistē. Ņemto vērā pēdējā gada notikumus banku nozarē, bankām šobrīd ir ļoti rūpīgi jāizvērtē savas darbības, lai veicinātu sabiedrības uzticību.

"Reputācijas riska uzraudzības mērķis ir mazināt bankas darbības reputācijas risku kopumā un novērst iespējamus zaudējumus. Reputācijas riska vadība ietver:

- sabiedrisko attiecību krīzes vadības plāna izstrādi un pielietošanu;
- sabiedrisko attiecību situācijas novērtēšanu;
- bankas darbības (konkrētā situācijā) kontroli;
- iegūtās, sagatavotās un izplatītās informācijas pārbaudi" (Reputācijas risks, 2018.).

Bankas reputācijas risks atkarīgs no sadarbības ar nerezidentiem. Bankām ir aizliegts sadarboties ar čaulas kompānijām. Ļoti daudzām bankām, kas darbojas ar nerezidentu klientiem pastāv risks sadarbībā ar čaulas kompānijām. “No 09.11.2017. čaulas uzņēmuma definīcija paredzēta arī Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā, kurā ir noteikts, ka čaulas veidojums ir juridiskā persona, kurai raksturīga viena vai vairākas šādas pazīmes:

- nav juridiskās personas saistības ar faktisku saimniecisko darbību un juridiskās personas darbība veido mazu vai neveido nekādu ekonomisko vērtību un subjekta rīcībā nav dokumentāras informācijas, kas pierāda pretējo;
- valstī, kurā juridiskā persona reģistrēta, normatīvie akti neparedz pienākumu sagatavot un iesniegt attiecīgās valsts pārraudzības institūcijām finanšu pārskatus, tai skaitā gada finanšu pārskatus, par savu darbību;
- valstī, kurā juridiskā persona reģistrēta, juridiskajai personai nav saimnieciskās darbības veikšanas vietas (telpas)" (iTiesības.lv, Mīti un realitāte par aizliegumu sadarboties ar čaulas veidojumiem, 2018).

„Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma grozījumos paredzētais aizliegums nav attiecināms uz visiem likuma subjektiem. Aizliegums sadarboties ar likumā noteiktajām 2 pazīmēm atbilstošiem čaulas veidojumiem būs jāievēro kredītiestādēm, maksājumu iestādēm, elektroniskās naudas iestādēm, ieguldījumu brokeru sabiedrībām un ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām attiecībā uz klientu individuālo portfeļu pārvaldīšanu un atvērto ieguldījumu fondu apliecību izplatīšanu” (iTiesības.lv, Mīti un realitāte par aizliegumu sadarboties ar čaulas veidojumiem, 2018).

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas apkopotie dati liecina, ka 2017. gada pirmajā ceturksnī Latvijas kredītiestādēs čaulas kompāniju kredīta apgrozījuma īpatsvars visu klientu kredīta apgrozījumā sastādīja 27.8% apmērā. Savukārt kredītiestādēs, kas pārsvarā apkalpo augsta riska klientus, kredīta apgrozījuma īpatsvars visu klientu kredītu apgrozījumā bija 44.52%. Kas norāda, ka bankas, kas apkalpo augsta riska klientus ietvēra gandrīz pusi no visa kredīta apgrozījuma īpatsvara čaulas kompānijas.

Pēc aizlieguma Latvijas bankām sadarboties ar čaulas kompānijām, sākās ievērojamas izmaiņas kredītiestādēm, kas apkalpo starptautiskos klientus (nerezidentus). Kredītiestādes sāka revidēt savu klientu bāzi un atteikties no nerezidenti, kas pārstāv NVS valstis un citiem augsta riska klientiem. Kā rezultātā starptautisko klientu īpatsvars kopējā banku noguldījumu apjomā saruka līdz 20% (2017. gadā tie bija 39.7%).

„Šobrīd Latvijā dominē iekšzemes (80%) un Eiropas Savienības valstu (10%) noguldījumi, kopējais apjoms jau sasniedz 90% no visiem banku noguldījumiem Latvijā, tā liecina Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati. Kā arī būtiski ir samazinājies ārvalstu klientu maksājumu apmērs, jo īpaši maksājumi ASV dolāros. Salīdzinot 2018. gada trešo ceturksni ar 2015. gada

attiecīgo periodu, ASV dolāru maksājumi Latvijas komercbankās ir samazinājušies līdz pat 10 reizēm” (Laikraksta Dienas Bizness pielikums, 2018.).

Šobrīd banku sektorā uzticība vietējām bankām ir krietni sarukusi. Pirmais, kas raisīja šaubas banku godīgā darbībā bija paziņojums par „ABLV Bank” pret banku vērstās sankcijas. 2018. gadā negaidītu paziņojumu sniedza Amerikas Savienoto valstu kases Finanšu noziegumu apkarošanas tīkls (FinCEN), ka „ABLV Bank” rada nopietnas bažas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, līdz ar to tika liegta pieeja ASV finanšu sistēmai. Pēc pāris nedēļām trešā lielākā Latvijas komercbanka izplatīja paziņojumu par pašlikvidāciju. Līdz ar to sabiedrībā radās šaubas par Latvijas finanšu sistēmu kopumā un tas diezgan nopietni ietekmē uzticību Latvijas bankām, kas savukārt vistiešāk ietekmē banku reputāciju. Šajā gadījumā reiz zaudēta uzticība nav tik viegli atgūstama.

Pēdējos gados kopumā uzticība Latvijas finanšu sistēmai ir mazinājusies, jo ir izskanējuši vairāki skaļi paziņojumi par sodu apmēru piešķiršanu Latvijas bankām par dažāda veida pārkāpumiem. Kā svarīgākais no pārkāpumiem ir Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma un Finanšu un kapitāla tirgus noteikumu prasību pārkāpumi, nepilnības banku iekšējās kontroles sistēmu darbībās. Kā otrs svarīgākais pārkāpums tiek minēts Kredītiestāžu likuma prasību pārkāpums – nepietiekams reputācijas riska izvērtējums darījumos ar klientu. Par visiem noteikumu pārkāpumiem Latvijas atbildīgie dienesti bankām piemēro noteiktu naudas sodus, kas tiek noteikti, balstoties uz pārkāpuma nozīmības pakāpi.

3.3. Kredītriska novērtēšanas pilnveidošana

Kredītrisks ir risks, kas Bankai var rasties kā finanšu zaudējumi, ja aizņēmējs vai darījuma puse nespēs pildīt savas saistības pret komercbanku. Līdz ar to komercbankās ir izstrādātas kredītriska vadības politikas un procedūras, kas iekļauj vadlīnijas tam, kā ierobežot riska koncentrāciju kredītportfelī.

Pirms kredīta izsniegšanas kredītriska izvērtēšanu ir ļoti būtiska, jo tas ietekmē visu kredīta izsniegšanas procedūru, kas nosaka kam vairāk jāpievērš uzmanība. Kā arī tas ietekmē kredītu uzskaiti, ja kredīta dzīves cikla laikā mainās aizņēmēja maksātspēja vai kādi citi faktori ietekmē kredīta atmaksu, bankai ir jādomā par uzkrājumu izveidošanu. Pie uzkrājumu izveidošanas, tiek veikti papildu grāmatojumi, kas ietekmē kredīta sākotnējo uzskaiti.

Kredītriska pārvaldīšana ietver sevī visus kredīvērtēšanas posmus, sākot ar potenciālā aizņēmēja kredīta pieteikuma analīzi, līdz pēdējā aizdevuma maksājuma saņemšanas brīdim. Kredītrisku

var ietekmēt vairāki faktori, kā viens no faktoriem ir iekšējie faktori, kas ir atkarīgi no komercbankas kredītēšanas procesa organizācijas un darbinieku darbībām. Otrs faktors ir ārējie faktori, tie ir faktori, kurus komercbanka nevar ietekmēt, kā piemēram, aizņēmējs, kas var neizpildīt savas saistības pret komercbanku. Kredītrisku ietekmējošo faktoru apkopojums (3.2. tabula).

3.2. tabula. Kredītrisku ietekmējošie faktori (Avots: Kudinska, 2008, 104.lpp.)

Kredītriska veids	Kredītrisku ietekmējošie iekšējie faktori	Kredītrisku ietekmējošie ārējie faktori
Individuālā aizņēmēja kredītrisks	Personāla kļūdas, kas saistītas ar kredītēšanas procesu reglamentējošo iekšējo procedūru neievērošana, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana.	Aizņēmēja atteikums pildīt saistības pret komercbanku (nevēlēšanās vai finansiālu grūtību dēļ).
Portfeļa kredītrisks	Nepietiekami pārdomāta kredītportfeļa pārvaldīšanas metodoloģija, neveiksmīga limitu sistēma, nepietiekama bankas kredītriska kontrole.	Prognozēto kredītportfeļa efektivitātes rādītāju nesasniegšana sakarā ar to, ka atsevišķi aizņēmēji nepilda pilnā apmērā savas saistības pret komercbanku.

Apkopojot tabulas datus, var secināt, ka ir vairāki savstarpēji nesaistīti faktori, kas var ietekmēt kredītrisku. Kā piemēram, aizņēmēja nespēja pildīt savas saistības pret komercbanku finansiālu grūtību dēļ ir samērā bieži izplatīta problēma. Šī problēma var rasties aizņēmēja darba zaudēšanas rezultātā, vai to var ietekmēt kāds cits faktors, piemēram, neparedzētu apstākļu rašanās ģimenē.

Lai komercbanka spētu sevi maksimāli pasargāt no nevēlamiem zaudējumiem ir noteikti kredītrisku limiti, kas ir jāievēro visām komercbankām. Kredītriska limitus nosaka gan valsts uzraudzības institūcijas, gan pašas komercbankas. „Visās pasaules valstīs banku uzraudzības institūcijas risku mazināšanas nolūkos nosaka banku darbības ierobežojumus. Uzraudzības institūciju limiti ir jāievēro visām sistēmas bankām. Latvijas komercbanku uzraudzības institūcijas noteiktie darbības ierobežojumi kā regulējošās prasības ir apstiprinātas Latvijas Republikas Kredītiestāžu likumā” (Kudinska, 2008, 110.lpp.) (3.3.tabula).

3.3. tabula. Kredītiestāžu likumā apstiprinātie kredītriska limiti (Avots: Kudinska, 2008, 110.lpp.)

Ierobežojošā kategorija	Normatīvā prasība
Lielo riska darījumu kopējais limits	Lielo riska darījumu kopsumma nedrīkst pārsniegt komercbankas pašu kapitālu vairāk par astoņām reizēm.
Riska limits darījumiem ar klientiem, kas nav ar komercbanku saistītas personas	Riska darījumu apmērs ar vienu klientu (vai savstarpēji saistītu klientu grupu) nedrīkst pārsniegt 25% no komercbankas pirmā un otrā līmeņa pašu kapitāla.
Riska limits darījumiem ar klientiem, kas ir kredītiestādes mātes sabiedrība vai meitas sabiedrība	Riska darījumu apmērs nedrīkst pārsniegt 20% no komercbankas pašu kapitāla. Šis ierobežojums neattiecas uz bankas līdzdalību tās meitas sabiedrību pamatkapitālā.
Riska limits darījumiem ar klientiem, kas ir ar banku saistītas personas	Riska darījumu apmērs ar personām, kas saistītas ar komercbanku, nedrīkst pārsniegt 15% no kredītiestādes pirmā līmeņa pašu kapitāla un otrā līmeņa pašu kapitāla. Šis ierobežojums neattiecas uz bankas mātes vai meitas sabiedrībām uz bankas līdzdalību to komercsabiedrību pamatkapitālā, kurās bankai ir dalība.

Tabulā apkopotā informācija parāda, ka visi Finanšu un kapitāla tirgus komisijas limiti ir noteikti attiecībā pret bankas pašu kapitālu kā komercbankas drošības bāzi.

Šobrīd Latvijā ir novērojama liela konkurence starp komercbankām kreditēšanas jomā. Banku sistēma līdz šim brīdim ir attīstījusies un spēj piedāvāt saviem klientiem arvien individuālāku pieeju kredītu izsniegšanā. Ņemot vērā komercbankas stratēģiju, klientiem tiek piedāvāti viņiem izdevīgāki nosacījumi aizdevuma noformēšanai, kā arī, lai banka spētu piesaistīt pēc iespējas labākus klientus. Klientiem tiek piedāvāti papildus bonusi pie aizdevuma saņemšanas. Tās sākotnēji varbūt kredītbrīvdienas, vai kāds papildu produkts, kas tiek klientam izsniegts bez maksas (piemēram, kredītkarte ar noteiktu piešķirtu limitu, vai bezmaksas kredīta apdrošināšana).

Komercbanku piedāvātie kredīt produkti ir līdzīgi, viena no galvenajām atšķirībām ir kredīta procentu likme, kāda tiek piemērota konkrētam klientam, ņemto vērā ar kredīta izsniegšanu visus saistītos un iespējamus riskus, kas varētu rastie nākotnē, ja kredīts tiek izsniegts uz ilgāku laika posmu, kā piemēram, hipotekārais kredīts ar atmaksas termiņu līdz 30. gadiem.

Kredīta cena kļūst par vienu no svarīgākajiem konkurences cīņas elementiem, jo tādā veidā komercbanka var piesaistīt vairāk brīvos līdzekļus un sniegt saviem klientiem lielākus aizdevumus par zemākām procentu likmēm. Līdz ar to banka ir ieguvējs, jo spēj piesaistīt vairāk klientu. Tāpēc tirgū ir vērojama tendence procentu likmēm kristies, lai gan pēdējos gados starpbanku likmes ir ļoti zemas un komercbankas var klientiem piedāvāt kredītus ar zemākām procentu likmēm, nezaudējot savu peļņas daļu. Zemos procentus galvenokārt ietekmē starpbanku procentu likmes, kas mainās katru dienu, izvērtējot kredīta cenu šis apstāklis ir jāņem vērā un jāveic rūpīga izpēte, lai izvērtētu nākotnes iespējamos riskus.

„Komercbanku kredītu procentu likmju kritums un peļņas maržas samazināšanās ekonomikas augšanas periodā nav īpaši bīstama. Tomēr valsts ekonomikas attīstības pieauguma tempu palēnināšanās gadījumā nepietiekama kredītriska novērtēšana var radīt lielus zaudējumus, pat krīzes banku sistēmā kopumā, ko pierāda vairāku pasaules valstu pieredze” (Latvijas Universitātes raksti, 702. sējums, Ekonomika, V, 2006, 441.lpp.).

Nepietiekama kredītriska izvērtēšana komercbankas var novest pie lieliem zaudējumiem, līdz ar to bankām ir jāizstrādā procedūras un noteikumi kredītriska izvērtēšanai un šim procesam ir jābūt vienam no būtiskākajiem pirms kredīta izsniegšanas gan kredīta dzīves cikla laikā. Lai komercbanka sevi pasargātu no iespējamajiem zaudējumiem, kas var rasties saistībā ar izsniegto kredītu, ir nepieciešama nepārtraukta kredīta uzraudzība, ko nodrošina kredītu monitoringa politika. Pie izsniegta aizdevuma ir jāveic regulāra aizdevumu uzraudzība, lai novērstu iespējamo risku rašanos. Ja tiek konstatēts kredītu kavējums, bankai ir pienākums izveidot uzkrājumus saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas sadarbībā ar Eiropas Centrālās Banku un tās izstrādātiem un apstiprinātiem noteikumiem, kas reglamentē kārtību kādā kredītiestādēm ir jāveic uzkrājumi. Par kavētiem kredītu maksājumiem kredītiestādei ir pienākums ziņot Latvijas Bankas parādnieku reģistram. Kavētie kredīti ir tie, kas rada risku kredītiestādes potenciālo ieņēmumu zaudēšanai. Kredītiestādei ir pienākums saskaņā ar Latvijas Bankas parādnieku reģistru, sniegt ziņas par parādniekiem. Reģistrs ir kopēja sistēma, kur kredītiestāde var analizēt potenciālā aizņēmēja parāda apjomu citās iestādēs. Vai aizņēmējam ir saistības citās kredītiestādēs, kā arī vai aizņēmējs veic savlaicīgu aizdevumu atmaksu. Rietumu Bankas kavēto kredītu klasifikācija (3.4. tabula).

3.4. tabula. Rietumu Banka kredītportfeļa struktūra (Avots: Rietumu Banka gada pārskati)

Rietumu Banka kredītportfeļa struktūra (neto vērtība, tūkst., EUR)						
Periods	Nav kavēti perioda beigās	Mazāk par 30 dienām	31-90 dienas	91-180 dienas	Ilgāk par 180 dienām	Kopā, EUR, tūkst.
31.12.2015	947,014	56,164	44,617	42,309	61,685	1,151,789
31.12.2016	896,190	45,093	20,989	63,965	90,636	1,116,873
31.12.2017	736,337	23,747	28,221	21,583	107,099	916,987

Kā var secināt pēc tabulas datiem 2015. gadā bija lielākais kredītu apjoms. Kredīti, kas nebija kavēti perioda beigās – 2015. gadā lielākais apjoms, kas izskaidrojams ar to, ka kopējā kredītu summa 2015. gadā bija lielāka nekā 2016. un 2017. gadā. 2016. gadā kavēti kredīti no 91-180 dienām sastādīja 63,965,000 milj. EUR., kas ir aptuveni par 20 milj., EUR vairāk nekā 2015. gadā.

Lai izvairītos no iespējamiem zaudējumiem kredītiestādei ir laicīgi jānovērš ar riskiem saistītos pasākumus. Tāpēc ir nepieciešama kredītu klasifikācija, lai spētu rūpīgi izvērtēt kredītportfeļa kvalitāti un iespējamus zaudējumus.

„Kredītriska pētīšanai nepieciešama kompleksa pieeja, kura aptver kredītriska novērtēšanu, pārvaldīšanu un ar to saistīto bankas iekšējo ekonomiskās vadības sistēmu. Kredītriska novērtēšanas un pārvaldīšanas procesā izdala septiņus posmus, balstoties uz progresu, kas ir vērojams salīdzinājumā ar iepriekšējo posmu un vismaz vienā no jomām – kredītriska novērtēšanā, kredītriska pārvaldīšanā vai bankas iekšējās ekonomiskās vadības sistēmas pilnveidošanā” (Latvijas Universitātes raksti, 702. sējums, Ekonomika, V, 2006, 443.lpp.).

Kredītriska izvērtēšanai ir noteikti vairāki posmi:

- Pirmais posms tiek klasificēts – Mēs piešķiram tikai labus kredītus.
- Otrais posms – Kredītiem jābūt klasificētiem saskaņā ar to kvalitāti.
- Trešais posms – pašu kapitāla rentabilitātes maksimizēšana (ROE).
- Ceturtais posms – Mūsu cenai ir jāatbilst riskam.
- Piektais posms – kredītportfeļa kā ieguldījumu portfeļa pārvaldīšana.
- Sestais posms – galvenais uzdevums ir riska, ienesīguma efektivitātes sasniegšana. Mūsu akcionāri pieprasa riska, ienesīguma efektivitāti.
- Septītais posms – tiek veikta iepriekšējā posmā veikto pasākumu nostiprināšana.

Sākotnējos posmos lietojamā klasiskā kredītu analīze neparedz precīzu kredītriska kvalitatīvu novērtēšanu. Aizņēmēju tradicionālā analīze robežojas ar kredībspējas pārbaudi, kuras pamatā ir aizņēmēju finanšu stāvokļa analīze. Finanšu stāvokļa novērtēšana pamatā balstās uz aizņēmēju finanšu pārskatu datiem:

- Uzņēmuma grāmatvedības bilance;
- Peļņas vai zaudējumu aprēķins;
- Naudas plūsmas pārskats;
- Pielikumi pie bilances.

„Analīze balstās uz vairāku finanšu rādītāju un finanšu koeficientu aprēķinu, kā arī nozares, kurā darbojas vērtējamais uzņēmums, subjektīvu novērtēšanu. Galvenokārt tiek analizētas piecas finanšu rādītāju grupas, kas pietiekamā mērā raksturo aizņēmēja kredībspēju:

- Likviditātes rādītāji;
- Aprites jeb efektivitātes koeficienti;
- Rentabilitātes rādītāji;
- Līdzekļu piesaistes jeb finanšu sviras koeficienti;
- Parāda apkalpošanas, seguma koeficienti” (Latvijas Universitātes raksti, 702. sējums, Ekonomika, V, 2006, 446.lpp.).

Komerbankās ir atsevišķi darbinieki - profesionāļi, kas ir apmācīti finanšu rādītāju un finanšu pārskatu analīzē. Tie varbūt paši kredītu menedžeri vai tie varbūt kredītu analītiķi, kas savu darbību vairāk koncentrē tieši uz finanšu pārskatu analīzi. Analītiķis ir vērtējams kā neatkarīgs speciālists, kas balstās uz sniegto finanšu informāciju.

Aizņēmēju kredībspējas noteikšanas galvenais mērķis ir identificēt kredībspējīgus un kredīt nespējīgus aizņēmējus. Kā rezultātā kredīti tiek piešķirti tikai klientiem ar labu kredībspēju, tie ir klienti par kuriem komercbankas speciālists ir drošs, ka klients spēs pildīt savas kredītsaistības un ka klientam nav negatīva kredītvēsture. Izmantojot šādu pieeju, kredīti tiek piešķirti tikai tādiem klientiem kam ir laba kredītvēsture. Tas nozīmē, ka komercbankas piešķir tikai drošus kredītus. Savukārt, klienti ar sliktu kredītvēsturi tiek identificēti kredībspējas pārbaudes laikā un viņu kredītu pieteikumi tiek noraidīti jau pašā sākumā. Tādā veidā bankas pasargā sevi no nekvalitatīviem kredītiem.

Aizņēmēju tradicionālās analīzes pieejai ir vairāki trūkumi, tie ir:

- Neļauj precīzi noteikt, analizēt kredītrisku.

- Tiek noraidīti kredītu pieteikumi, kas pie diferencētās pieejas varētu tikt akceptēti, tādējādi komercbanka var zaudēt peļņas potenciālu.
- Pieeja ir darbietilpīga un prasa augstu bankas darbinieku sagatavotību un profesionalitāti.
- Pieaug klientu uzticības zaudēšanas varbūtība, ja piešķirto kredītu cena ir neatbilstoša aizņēmēja kredītriskam.
- Pieaug iespēja, ka aizņēmēji ar labāku kredībspēju uztur aizņēmējus ar sliktāku kredībspēju.

Aizņēmēju finanšu stāvokļa analīze balstās uz klienta grāmatvedības datiem, kas var dot neprecīzu priekšstatu par uzņēmuma reālu finanšu stāvokli un nākotnes perspektīvām dēļ grāmatvedības atskaišu nepilnībām. Kā arī grāmatvedības dati atspoguļo pagātnes finanšu situāciju uzņēmumā, kas savukārt ietekmē un nespēj sniegt pilnvērtīgu informāciju nākotnes redzējumā.

Latvijas komercbanku kreditēšanā aktuāls ir ceturtais posms, kad komercbankas lieto kredītriskam atbilstošās kredītu cenas noteikšanas modeļus. Kredītriskam atbilstošās cenas aprēķināšanas pamatā ir aizņēmēja bankrota varbūtības noteikšana. Viena no bankrota varbūtības noteikšanas metodēm tiek izmantots skorings. Kredīta skoringa pamatā ir matemātiski statistiskās metodes, tiek izmantoti šādi modeļi:

- Diskriminantā analīze;
- Logit / probit modeļi;
- Neironālie tīkli.

„Visvairāk literatūrā ir pētīti diskriminantās analīzes modeļi. Ar diskriminantās analīzes palīdzību ir iespējams klasificēt uzņēmumus ar nedaudzu rādītāju palīdzību. Ir pierādīts, ka klasifikācijas kvalitāte parasti ir no 75%-85%. Novērtējot šīs klasifikācijas kvalitāti, izšķirošā loma ir klasificēšanas kļūdu lielumam, tās varbūt:

- α kļūdas – raksturo vēlāk bankrotējoši klientu skaita procentu, kas iepriekš tika klasificēti kā labie;
- β kļūdas – raksturo nākotnē maksāspējīgo klientu skaita procentu, kas iepriekš tika klasificēti kā sliktie” (Latvijas Universitātes raksti, 702. sējums, Ekonomika, V, 2006, 448.lpp.).

Skoringi bieži tiek uzskatīti kā reitingu sistēmu sastāvdaļa, kad ir nepieciešams pieņemt lēmumu par kredīta piešķiršanu. Aizņēmēju daudzpusīgai novērtēšanai un analizēšanai, un bankrota varbūtības precīzākai noteikšanai tiek lietotas reitingu sistēmas. Saistību nepildīšanas varbūtību var novērtēt, izmantojot starptautisko reitingu aģentūru piešķirtos reitingus vai banku iekšējās reitingu sistēmas. Tā kā Latvijas komercbankām ir maz aizņēmēju, kuriem ir piešķirti starptautiskie reitingi, tāpēc aizņēmēju bankrota varbūtības novērtēšanai bankām ir jāizstrādā savas iekšējās reitingu sistēmas. Svarīgākais iekšējo kreditreitingu sistēmu lietošanas virziens ir kredītriskam atbilstošas kredītu cenas noteikšana. Riskam atbilstošas kredītu cenas noteikšanai ir vairākas priekšrocības. Spēja piedāvāt aizņēmējam kredīta izsniegšanas nosacījumus, kas atbilst klienta riska grupai un ļauj segt iespējamus zaudējumus, netiek pieļauta situācija, kad aizņēmēji ar labu kredītspēju uztur aizņēmējus ar sliktāku kredītspēju, kas savukārt var izraisīt labu klientu zaudēšanu. Dod pamatu efektīvai bankas resursu izmantošanai, kas uzlabo komercbankas rentabilitātes rādītājus un noder efektīvas uz peļņu orientētas bankas stratēģijas izstrādāšanai kreditēšanas jomā.

„Ārējās un iekšējās reitingu sistēmas ļauj komercbankām noteikt nepieciešamo pašu kapitāla lielumu. Reitingu novērtēšanas sistēmas savlaicīga izstrādāšana un ieviešana dos iespēju komercbankām iegūt laiku, kas vajadzīgs izmantojamo metožu precizēšanai un analizēšanai, kā arī nepieciešamās statistikas veidošanai” (Latvijas Universitātes raksti, 702. sējums, Ekonomika, V, 2006, 450.lpp.).

Pēc darba autores domām, Latvijas komercbankām ir stabila vīzija un mērķi kā noturēt līderības pozīcijas vietējā tirgū. Kā arī līdz 2017. gadam vairākām Latvijas komercbankām bija izstrādāta stratēģija, pēc kuras bankas darbojās un sasniedza savus uzliktos mērķus. Sākot ar 2018. gadu ir noteikti vairāki nosacījumi, kas jāņem vērā komercbanku darbībā, līdz ar to vairākām Latvijas komercbankām ir nepieciešama savas stratēģijas un darbības virziena pārskatīšana. Tā kā 2018. gada aprīļa mēnesī stājās spēkā aizliegums Latvijā reģistrētām komercbankām sadarboties ar čaulas kompānijām, vairākām Latvijas komercbankām bija salīdzinoši īsā laika sprīdī jāpārskata savs klientu portfelis un jāizvērtē, kuri uzņēmumi atbilst čaulas veidojuma definīcijai un bija jāpieņem svarīgi lēmumi par sadarbības pārtraukšanu ar šāda veida klientiem. Līdz ar to komercbankās strauji kritās nerezidentu klientu skaits, kas no vienas puses ir pozitīvs rādītājs, jo mazina risku, par naudas atmazgāšanas shēmām, bet no otras puses tas ir trieciens bankām, jo tādā veidā tiek zaudēts noteikts skaits klientu.

Kredītrisks ir viens no svarīgajiem elementiem, kas jāņem vērā pie aizdevumiem. Izsniedzot aizdevumu, bankai ir jānovērtē iespējamie riski, kas var rasties aizdevuma dzīves cikla laikā,

kā piemēram, aizņēmēja nespēja atmaksāt aizņemto kredītu, līdz ar to bankai rodas finansiāli zaudējumi. Ir vairāki paņēmieni kā izvērtēt aizņēmēja maksāspēju, kā viens no elementiem tiek izmantots kredītu skorings, kas sevī ietver vairāku kritēriju attiecību, lai izvērtētu potenciālā aizņēmēja maksāspēju. Kā arī kredītriska noteikšanai ir ļoti būtiski pēc iespējas precīzāk izvērtēt ar kredītu saistītos riskus, lai maksimāli noteiktu kredīta cenu (kredīta procentu likmes noteikšana, izvērtējot iespējamās nākotnes riskus).

Reputācijas risks ir viens no būtiskiem laba tēla veidošanas elementiem, tāpēc ļoti svarīgi un būtiski katram uzņēmuma saglabāt savu reputāciju, lai sabiedrībā uzņēmuma tēls asociētos ar labo. Komercbankām ir vēl nopietnāk jāattiecas pret labas reputācijas saglabāšanu, jo komercbankas pārvalda cilvēku, sabiedrības finanšu līdzekļus. Lai klients spētu komercbankai uzticēties ir nepārprotami jābūt labai reputācijai.

Darba autore secina, lai banka veiksmīgi darbotos savā nozarē ir vairāki kritēriji, kas jāievēro. Aizdevumu izsniegšanas process ir salīdzinoši komplikēts, kas sākas ar aizņēmēja pieteikuma iesniegšanu bankā līdz pat dienai, kad veikts pēdējais atmaksas maksājums par izsniegto aizdevumu. Lai banka varētu saviem klientiem piedāvāt produktu aizdevumi, ir jānodrošina bankas stabilitāte, lai bankai būtu resursi, kurus savukārt banka piedāvā saviem klientiem. Kā arī, lai klients vērstos vienā vai citā kredītiestādē, kredītiestādei ir jāsaglabā laba reputācija, pozitīvs bankas tēls. Līdz ar to no iepriekš minētā izriet, ka gan bankas stabilitāte, gan reputācija var ietekmēt bankas komerciālo darbību.

Lai komercbanka sevi pasargātu no iespējamajiem zaudējumiem, kas var rasties saistībā ar izsniegto kredītu, ir nepieciešama nepārtraukta kredīta uzraudzība. Pie izsniegta aizdevuma ir jāveic regulāra aizdevumu uzraudzība, lai novērstu iespējamo risku rašanos. Ja tiek konstatēts kredītu kavējums, bankai ir pienākums izveidot uzkrājumus saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas sadarbībā ar Eiropas Centrālās Banku un tās izstrādātiem un apstiprinātiem noteikumiem, kas reglamentē kārtību kādā kredītiestādē ir jāveic uzkrājumi. Par kavētiem kredītu maksājumiem kredītiestādei ir pienākums ziņot Latvijas Bankas parādnieku reģistram. Kavētie kredīti ir tie, kas rada risku kredītiestādes potenciālo ieņēmumu zaudēšanai. Kredītiestādei ir pienākums saskaņā ar Latvijas Bankas parādnieku reģistru, sniegt ziņas par parādniekiem. Reģistrs ir kopēja sistēma, kur kredītiestāde var analizēt potenciālā aizņēmēja parāda apjomu citās iestādēs. Vai aizņēmējam ir saistības citās kredītiestādēs, kā arī vai aizņēmējs veic savlaicīgu aizdevumu atmaksu.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Pētījuma gaitā darba autore izstrādāja šādus secinājumus:

1. Aizdevumu izsniegšana Latvijā ir ļoti izplatīta. Latvijas kredītiestādes aizdevumus izsniedz gan Latvijas rezidentiem, gan citu valstu rezidentiem - kopējai izsniegto kredītu apjoms sasniedz līdz 14 miljrd., EUR. No aizdevumu operāciju veikšanas kredītiestādei veidojas kredītu procentu un komisijas maksu par kredīta izskatīšanu un noformēšanu ienākumi. Procenti par kredīta izmantošanu tiek aprēķināti un uzkrāti par katru dienu no izmantotās aizdevuma pamatsummas
2. Kredītiestādei izsniedzot aizdevumu, ir jāievēro dažādi nosacījumi un priekšnoteikumi aizdevumu uzskaitē, kārtību par aizdevumu uzskaiti reglamentē Finanšu un kapitāla tirgus komisija. Kā arī jāņem vērā nosacījumi, ka aizdevuma saņēmējam tā dzīves laikā var mainīties finansiālā situācija līdz ar to kredītiestāde uzņemas zināmu risku par izsniegto aizdevumu.
3. No grāmatvedības viedokļa aizdevumu izsniegšana tiek uzskaitīta uzņēmuma grāmatvedības uzskaites sistēmā. Komercbankās grāmatvedību kārtoti divkāršā ierakstu sistēmā. Kredītiestādēm grāmatvedības kontu plāns ir konfidenciāla informācija un katrai kredītiestādei ir izstrādāts savs individuāls plāns.
4. Tā kā kredītiestāde ir finanšu institūcija, kas tur pārvaldībā savu klientu naudas līdzekļus, līdz ar to ir noteikta virkne normatīvo aktu un starptautisko regulējumu, kas reglamentē kredītiestādes darbību un finanšu instrumentu pārvaldīšanu.
5. Bankas pamatkapitāls sastāda 168 916 000 EUR, ko veido apmaksātais pamatkapitāls, dalībnieku līdzdalība, bankas akciju daļu emisija un saistības pret kredītiestādēm.
6. Banka orientējas uz lielu aizdevumu izsniegšanu, kas spēj nodrošināt aizdevumu izsniegšanu turīgiem klientiem, kuriem nepieciešamas lielākas aizdevumu summas virs vidējā līmeņa.
7. Bankā aizdevumu uzskaitē tiek organizēta, saskaņā ar Finanšu un tirgus kapitāla komisijas noteikumiem, Latvijas Republikas regulējošām prasībām, kā arī saskaņā ar Starptautiskiem finanšu standartiem.
8. Reģistrējot aizdevumu veidus bankas uzskaites sistēmā, atsevišķos režīmos notiek manuāla datu apstrāde, kas pastiprina risku par iespējamu kļūdu pieļaušanu manuālā procesa laikā.

9. Procentu likme ir svarīgs kredīta būtības elements, ir divas procentu likmju bāzes, EURIBOR procentu likme - Euro Interbank Offered Rate. Procentu likme LIBOR –London Interbank Offered Rate.

10. No apkopotiem datiem var secināt, ka privātpersonām lielākais izsniegto aizdevumu pieaugums ir 2016. gadā (170 milj.). Savukārt uzņēmumiem izsniegto aizdevumu lielākais apjoms ir 2015. gadā (1133.8 milj.) un ar katru gadu samazinās.

11. Lielākie komercbanku tirgi ir Latvija, Krievija, Baltkrievija, bet lielākās komercbanku portfeli pārstāvētās nozares ir nekustamo īpašumu apsaimniekošana, finanšu pakalpojumi un transporta pakalpojumi.

12. Lielākais izsniegto kredītu īpatsvars ir ne-OECD valstīs. Lielākie kredītišķības klienti izvietoti Krievijā, Baltkrievijā, Kazahstānā, Azerbaidžānā u.c. austrumu valstīs.

13. Visizplatītākie kredītu veidi Latvijas komercbankās - hipotekārais kredīts, patēriņa kredīts, kredītlīnija, overdrafts.

14. 2017. gada beigās trīs lielākās Latvijas komercbankas pēc aktīviem „Swedbank”, „Luminor Bank” un „SEB banka”. Darba autore pētāmā komercbanka – Rietumu Banka – ieņem 5. vietu šajā sarakstā. Rietumu Banka ierindojas trešā vietā pēc izsniegto kredītu apjoma (2017. gads - 1.3 mljrd., EUR).

15. Reputācijas risks ir būtisks faktors kredītiestādes veiksmīgas darbības nodrošināšanai. Ja bankai būs laba reputācija, tad klienti būs ieinteresēti par ilgstošu sadarbību ar banku, bet ja reputācija būs slikta, tad attiecīgi klienti nebūs ieinteresēti sadarboties ar šādu banku.

16. Kredītrisks ir viens no svarīgākajiem elementiem kredītu izsniegšanas un uzraudzības procesā. Pie aizdevuma izsniegšanas banka izvērtē iespējamās riskus, ar kuriem varētu saskarties kredīta dzīves cikla laikā, tādējādi pasargājot sevi no iespējamajiem zaudējumiem, kas var rasties aizņēmēja maksāspējas pasliktināšanās rezultātā.

Balstoties uz izteiktiem secinājumiem tika izstrādāti šādi priekšlikumi:

1. Sakarā ar to, ka pēdējā laikā ir konstatēti vairāki disciplināri pārkāpumi Latvijā reģistrētām komercbankām, valstiskā līmenī ir nepieciešams veikt stingrāku uzraudzību jaunu klientu piesaistes politikā, izstrādājot jauno klientu piesaistes stratēģiju, par pamatu ņemot komercbanku specializāciju.

2. Jānodrošina stingrāku uzraudzību augsta riska klientu izvērtējumam, ņemot vērā, ka Latvijā bankām ir aizliegta sadarbība ar čaulas kompānijām, ir nepieciešams pastāvīgi veikt aizdevumu uzraudzības pasākumus, izvērtējot iespējamus zaudējumus un riskus.
3. Bankas IT departamentam nepieciešams pilnveidot bankas uzskaites sistēmu, automatizējot kredītu atskaišu ģenerēšanai un rediģēšanai, izstrādāt vienotu sistēmas apstrādi, lai nodrošinātu izsniegto aizdevumu datu sinhronizēšanu atsevišķos režīmos, kur ir obligāta datu ievadišana, manuālais darbs jānomaina ar jaunākajām tehnoloģijām.
4. Ņemot vērā pēdējo divu gadu notikumus banku nozarē, bankas vadībai nepieciešams izstrādāt stratēģisku plānu labas reputācijas saglabāšanai, tādā veidā nodrošinot jaunu klientu piesaistīšanu un esošo klientu saglabāšanu, jāizstrādā jauni nosacījumi, izvērtējot kontu atvēršanu jauniem klientiem, kas nodrošinās stingrāku uzraudzību augsta riska klientiem
5. Lai samazinātu reputācijas risku, nepieciešams izvērtēt kredītportfeļa politiku, liekot uzsvaru uz Eiropas Savienības valstīm un ne-OECD valstīm un līdz ar to pilnveidot aizdevumu uzskaiti (jaunu uzskaites kontu atvēršana).

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS

1. ABLV Bank . Likvidējamās ABLV Bank, AS konsolidētais un atsevišķais gada pārskats par 2017. gadu. [skatīts 03.11.2018]. Pieejams: https://www.ablv.com/content/4/3/3/2/1/7af5509f/FS_ABLV_2017_LV.pdf
2. Arnold G., (2014). The Financial Times Guide to Banking. United Kingdom: Pearson Education Limited.
3. Bikse V., (2009). Ekonomika un bankas. Rīga: Latvijas Komercbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, SIA.
4. Briede I., (2004). Banku finanšu pakalpojumi. Otrais, papildinātais izdevums. Rīga: Biznesa augstskola Turība.
5. Grīnberga E. (2018). Smagas pārmaiņas banku sektorā. Laikraksta Dienas Bizness pielikums. Top 500 Latvijas lielākie uzņēmumi (2018). 550. lpp.
6. Dzintare Z., (2000). Banku grāmatvedība. Otrais, papildinātais izdevums. Rīga: Biznesa augstskola Turība.
7. Eiropas Komisija (2017). Banku sektors un finanšu stabilitāte. [skatīts 26.11.2018]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_banking-sector-financial-stability_lv.pdf
8. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas noteikumi Nr. 24/9 “Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas normatīvie noteikumi” (spēkā esoša redakcija). Latvijas Vēstnesis 32 (2607), 27.02.2002. [skatīts 21.10.2018.]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=59325&from=off>
9. Frederic S. Mishkin, Kent Matthews, Massimo Giuliadori, (2013). The Economics of Money, Banking and Financial markets, European edition. United Kingdom: Pearson Education Limited.
10. iTiesības.lv, Komerccarbība (2018). Mīti un realitāte par aizliegumu sadarboties ar čaulas veidojumiem. [skatīts 01.12.2018]. Pieejams: <https://itiesibas.lv/raksti/komerccarbiba/komerciesibas/miti-un-realitate-par-aizliegumu-sadarboties-ar-caulas-veidojumiem/13344>

11. Kredīts. (2018). [skatīts 03.10.2018]. Pieejams:
<https://lv.wikipedia.org/wiki/Kred%C4%ABts>
12. Kredītiestāžu likums (spēkā esošā redakcija, 15.11.2018.). *Latvijas Vēstnesis*, 163 (446), 24.10.1995, *Ziņotājs*, 23, 07.12.1995. [skatīts 15.10.2018.]. Pieejams:
<https://likumi.lv/doc.php?id=37426>
13. Krogzeme H., (2010). *Finanses un nodokļi. Mācību grāmata*. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte.
14. Kudinska M., (2008). *Kreditēšana*. Rīga: Latvijas Komercbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, SIA.
15. Kutuzova O., (2012). *Finanses un kredīts*. Rīga: Biznesa augstskola Turība.
16. Rietumu Banka (2015). *Bankas finanšu pārskats par 2015. gadu*. [skatīts 21.10.2018]. Pieejams: <http://www.rietumu.lv/documents/latvian/ar/ar2015.pdf>
17. Rietumu Banka (2016). *Bankas finanšu pārskats par 2016. gadu*. [skatīts 21.10.2018]. Pieejams: <http://www.rietumu.lv/documents/latvian/ar/ar2016.pdf>
18. Rietumu Banka (2017). *Bankas finanšu pārskats par 2017. gadu*. [skatīts 21.10.2018]. Pieejams: <http://www.rietumu.lv/documents/latvian/ar/ar2017.pdf>
19. Rietumu Banka (2018). *Reputācijas risks*. [skatīts 16.10.2018]. Pieejams: <https://www.rietumu.lv/documents/latvian/rm/Reputacijas-risks.pdf>
20. Kredīti. Skaidrojošā vārdnīca. [skatīts 10.10.2018]. Pieejams:
http://www.kreditiem.lv/lv/kreditu_skola/vardnica/
21. Rurāne, M., (2006). *Finanšu menedžments*. Rīga: Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola.
22. Latvijas Banka. *Finanšu stabilitātes pārskats 2017*. [skatīts 01.12.2018]. Pieejams:
https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/FSP_2017.pdf
23. Latvijas Banka. *LIBOR un EURIBOR indeksi*. [skatīts 21.10.2018]. Pieejams:
<https://www.bank.lv/statistika/dati-statistika/naudas-tirgus-index/euribor-un-libor>
24. Latvijas Komercbanku asociācija. *Nozares dati*. [skatīts 21.10.2018]. Pieejams:
<https://www.financelatvia.eu/nozares-dati/>

25. LR Ministru kabineta noteikumi Nr. 691 "Noteikumi par patērētāju kredītēšanu" (spēkā esoša redakcija). *Latvijas Vēstnesis*, 213 (5785), 01.11.2016. [skatīts 17.10.2018]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/285975-noteikumi-par-pateretaja-kreditesanu>
26. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas uz terorisma finansēšanas novēršanas likums (spēkā esošā redakcija, 01.06.2018.). *Latvijas Vēstnesis*, 116 (3900), 30.07.2008., *Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. [skatīts 17.10.2018]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizacijas-un-terorisma-finansesanas-noversanas-likums>
27. Patērētāju tiesību aizsardzības likums (spēkā esoša redakcija, 01.01.2017). *Latvijas Vēstnesis*, 104/105 (1564/1565), 01.04.1999., *Ziņotājs*, 9, 06.05.1999. [skatīts 17.10.2018]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=23309>
28. Saksonova S., (2006). Banku darbība. Rīga: Latvijas Komercbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, SIA.
29. SEB Banka. 2017. gada pārskats. [skatīts 03.11.2018]. Pieejams: https://www.seb.lv/sites/default/files/web/files/webstorage/Parskati/2017_GADA_PA_RSKATS_latv.pdf
30. Swedbank. Konsolidētais un Bankas gada pārskats par 2017. gadu. [skatīts 03.11.2018]. Pieejams: https://www.swedbank.lv/static/pdf/reports/annual/swedbank_gada_finansu_parskats_2017_LAT.pdf